Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 12ης Φεβρουαρίου 2026*

«Προδικαστική παραπομπή – Καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές – Οδηγία 93/13/ΕΟΚ – Σύμβαση δανείου – Σύμβαση ενυπόθηκου δανείου κυμαινόμενου επιτοκίου – Συμβατική ρήτρα που προβλέπει τον καθορισμό του επιτοκίου βάσει δείκτη αναφοράς κατά την έννοια του κανονισμού (ΕΕ) 2016/1011 – Άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 – Συμβατική ρήτρα που απηχεί νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου – Άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 – Έννοια του "καθορισμού του κυρίου αντικειμένου της σύμβασης" – Απαίτηση περί διαφάνειας – Άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 – Καταχρηστικός χαρακτήρας»

Στην υπόθεση C-471/24,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Sąd Okręgowy w Częstochowie (περιφερειακό δικαστήριο Częstochowa, Πολωνία) με απόφαση της 31ης Μαΐου 2024, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 3 Ιουλίου 2024, στο πλαίσιο της δίκης

J.J.

κατά

PKO BP S.A.,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους K. Λυκούργο, πρόεδρο τμήματος, O. Spineanu-Matei (εισηγήτρια), S. Rodin, N. Piçarra και N. Fenger, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: L. Medina

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 11ης Ιουνίου 2025,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– ο J.J., εκπροσωπούμενος από τους S. Frejowski, radca prawny, D. Rosa και A. Twardygrosz, adwokaci,

* Γλώσσα διαδικασίας: η πολωνική.

– η PKO BP S.A., εκπροσωπούμενη από τους A. Cudna-Wagner, radca prawny, P. Haiduk, B. Miąskiewicz και M. Romanowski, adwokaci,

– η Πολωνική Κυβέρνηση, από εκπροσωπούμενη από τον B. Majczyna, τον E. Buczkowska και την M. Kozak,

– η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους M. Smolek και J. Vláčil,

– η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις P. Barros da Costa, A. Cunha, C. Freire, A. Morais και A. Rodrigues,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την M. Brauhoff και τον P. Kienapfel,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 11ης Σεπτεμβρίου 2025,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 1, παράγραφος 2, του άρθρου 2, του άρθρου 3, παράγραφοι 1 και 2, του άρθρου 4, παράγραφος 2, και του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ 1993, L 95, σ. 29).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του J.J., ο οποίος έχει την ιδιότητα του καταναλωτή, και της πολωνικής τράπεζας PKO BP S.A. (στο εξής: PKO), με αντικείμενο, αφενός, το ανεφάρμοστο ή την ακυρότητα ρήτρας σύμβασης ενυπόθηκου δανείου σχετικά με τον καθορισμό του κυμαινόμενου επιτοκίου και, αφετέρου, την επιστροφή μέρους των ποσών που κατέβαλε ο καταναλωτής στην τράπεζα σε εκτέλεση της σύμβασης.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία 93/13

3 Η δέκατη τρίτη και η δέκατη έκτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 93/13 έχουν ως εξής:

«[εκτιμώντας] ότι οι νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις των κρατών μελών που καθορίζουν, άμεσα ή έμμεσα, τους όρους των συμβάσεων με τους καταναλωτές θεωρείται ότι δεν περιέχουν καταχρηστικές ρήτρες· ότι, κατά συνέπεια, δεν χρειάζεται να υπάγονται στις διατάξεις της παρούσας οδηγίας οι ρήτρες που απηχούν νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου καθώς και αρχές ή διατάξεις διεθνών συμβάσεων, στις οποίες έχουν προσχωρήσει τα κράτη μέλη ή η Κοινότητα· ότι, γι' αυτό τον λόγο, η έκφραση "νομοθετικές ή κανονιστικές

διατάξεις αναγκαστικού δικαίου" που αναφέρονται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, καλύπτει τους κανόνες οι οποίοι εφαρμόζονται κατά νόμο μεταξύ των συμβαλλομένων, εάν δεν έχει συμφωνηθεί άλλως.

[…]

ότι […] η απαίτηση [περί καλής πίστεως] μπορεί να ικανοποιηθεί από τον επαγγελματία όταν συναλλάσσεται με έντιμο και δίκαιο τρόπο με τον αντισυμβαλλόμενο του οποίου οφείλει να λαμβάνει υπόψη τα νόμιμα συμφέροντα».

4 Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13:

«Οι ρήτρες της σύμβασης που απηχούν νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου καθώς και διατάξεις ή αρχές διεθνών συμβάσεων στις οποίες έχουν προσχωρήσει τα κράτη μέλη ή η Κοινότητα, ιδίως στον τομέα των μεταφορών, δεν υπόκεινται στις διατάξεις της παρούσας οδηγίας.»

5 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας έχει ως εξής:

«Ρήτρα σύμβασης που δεν απετέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, θεωρείται καταχρηστική όταν παρά την απαίτηση καλής πίστης, δημιουργεί εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών, τα απορρέοντα από τη σύμβαση.»

6 Το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας έχει ως εξής:

«Η εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών δεν αφορά ούτε τον καθορισμό του κυρίου αντικειμένου της σύμβασης ούτε το ανάλογο ή μη μεταξύ της τιμής και της αμοιβής, αφενός, και των υπηρεσιών ή αγαθών που θα παρασχεθούν ως αντάλλαγμα, αφετέρου, εφόσον οι ρήτρες αυτές είναι διατυπωμένες κατά τρόπο σαφή και κατανοητό.»

7 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες σύμβασης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους, εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες.»

Η οδηγία 2008/48/ΕΚ

8 Κατά το άρθρο 3, στοιχείο ι', της οδηγίας 2008/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2008, για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης και την κατάργηση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου (ΕΕ 2008, L 133, σ. 66):

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας νοούνται ως:

[…]

ι) "χρεωστικό επιτόκιο": το επιτόκιο, εκφραζόμενο ως σταθερό ή μεταβλητό ποσοστό, το οποίο εφαρμόζεται σε ετήσια βάση στο ποσό της πίστωσης που αναλαμβάνεται».

Η οδηγία 2014/17

9 Η αιτιολογική σκέψη 7 της οδηγίας 2014/17/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Φεβρουαρίου 2014, σχετικά με τις συμβάσεις πίστωσης για καταναλωτές για ακίνητα που προορίζονται για κατοικία και την τροποποίηση των οδηγιών 2008/48/ΕΚ και 2013/36/ΕΕ και του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1093/2010 (ΕΕ 2014, L 60, σ. 34), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) 2016/1011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 8ης Ιουνίου 2016 (ΕΕ 2016, L 171, σ. 1) (στο εξής: οδηγία 2014/17), έχει ως εξής:

«Προκειμένου να δημιουργηθεί μια γνήσια εσωτερική αγορά με υψηλό και ισοδύναμο επίπεδο προστασίας των καταναλωτών, η παρούσα οδηγία θεσπίζει διατάξεις που υπόκεινται στη μέγιστη δυνατή εναρμόνιση σε ό,τι αφορά την παροχή προσυμβατικών πληροφοριών μέσω του μορφότυπου του τυποποιημένου ευρωπαϊκού δελτίου πληροφοριών (ESIS) και τον υπολογισμό του [συνολικού ετησίου πραγματικού επιτοκίου (ΣΕΠΕ)]. […]»

10 Το άρθρο 2 της οδηγίας 2014/17, το οποίο επιγράφεται «Επίπεδο εναρμόνισης», ορίζει τα εξής:

«1. Η παρούσα οδηγία δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να διατηρούν ή να θεσπίζουν πιο αυστηρές διατάξεις προκειμένου να προστατεύσουν τους καταναλωτές, με την προϋπόθεση οι διατάξεις αυτές να είναι συνεπείς με τις υποχρεώσεις τους σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης.

2. Κατά παρέκκλιση από την παράγραφο 1, τα κράτη μέλη δεν διατηρούν ή δεν θεσπίζουν στο εθνικό τους δίκαιο διατάξεις που να παρεκκλίνουν από αυτές του άρθρου 14 παράγραφος 2 και του παραρτήματος ΙΙ μέρος Α όσον αφορά τις τυποποιημένες προσυμβατικές πληροφορίες μέσω [ESIS] και του άρθρου 17 παράγραφοι 1 ως 5, 7 και 8 και του παραρτήματος Ι όσον αφορά το κοινό και συνεπές ενωσιακό πρότυπο για τον υπολογισμό του [ΣΕΠΕ].»

11 Το άρθρο 13 της οδηγίας 2014/17, το οποίο επιγράφεται «Γενικές πληροφορίες», προβλέπει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι σαφείς και κατανοητές γενικές πληροφορίες για τις συμβάσεις πίστωσης διατίθενται, ανά πάσα στιγμή, από τους πιστωτικούς φορείς ή, κατά περίπτωση, από τους συνδεδεμένους μεσίτες πιστώσεων ή τους εντεταλμένους αντιπροσώπους τους εγγράφως ή σε άλλο σταθερό μέσο ή σε ηλεκτρονική μορφή. […]

Αυτές οι γενικές πληροφορίες περιλαμβάνουν τουλάχιστον τα εξής:

[…]

εα) όταν συμβάσεις που αναφέρονται σε δείκτη αναφοράς όπως ορίζεται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, σημείο 3, του κανονισμού (ΕΕ) 2016/1011 […] είναι διαθέσιμες, τα ονόματα των δεικτών αναφοράς και των διαχειριστών τους και τις δυνητικές επιπτώσεις στους καταναλωτές·

[…]».

12 Το άρθρο 14 της οδηγίας 2014/17, το οποίο επιγράφεται «Προσυμβατικές πληροφορίες», ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι ο πιστωτικός φορέας και, κατά περίπτωση, ο μεσίτης πιστώσεων ή ο εντεταλμένος αντιπρόσωπος παρέχουν στον καταναλωτή τις εξατομικευμένες

πληροφορίες που είναι απαραίτητες για τη σύγκριση των πιστώσεων που διατίθενται στην αγορά, την αξιολόγηση των επιπτώσεών τους και τη λήψη τεκμηριωμένης απόφασης σχετικά με τη σύναψη σύμβασης πίστωσης […]

[…]

2. Οι εξατομικευμένες πληροφορίες της παραγράφου 1 παρέχονται, εγγράφως ή σε άλλο σταθερό μέσο, με το ESIS, το οποίο περιλαμβάνεται στο παράρτημα ΙΙ.»

13 Το άρθρο 17 της οδηγίας, το οποίο επιγράφεται «Υπολογισμός του ΣΕΠΕ», ορίζει στην παράγραφο 6 τα εξής:

«Σε περίπτωση που η σύμβαση πίστωσης επιτρέπει διακυμάνσεις του χρεωστικού επιτοκίου, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι ο καταναλωτής ενημερώνεται σχετικά με τις πιθανές συνέπειες των διακυμάνσεων για τα προς πληρωμή ποσά και για το ΣΕΠΕ τουλάχιστον μέσω του ESIS. Αυτό γίνεται με την παροχή πρόσθετου ΣΕΠΕ στον καταναλωτή το οποίο φανερώνει τους πιθανούς κινδύνους που συνδέονται με μια σημαντική αύξηση του χρεωστικού επιτοκίου. Σε περίπτωση που δεν έχει τεθεί ανώτατο όριο στο χρεωστικό επιτόκιο, η πληροφορία αυτή συνοδεύεται από προειδοποίηση που υπογραμμίζει ότι το συνολικό κόστος της πίστωσης προς τον καταναλωτή, όπως φαίνεται από το ΣΕΠΕ, μπορεί να αλλάξει. […]»

14 Το παράρτημα ΙΙ της οδηγίας επιγράφεται «Τυποποιημένο ευρωπαϊκό δελτίο πληροφοριών (ESIS)». Το μέρος Α του παραρτήματος αυτού περιλαμβάνει τις εξής ενδείξεις:

«Το κείμενο στο παρόν υπόδειγμα περιλαμβάνεται αυτούσιο στο ESIS. Οι μεταξύ αγκυλών ενδείξεις αντικαθίστανται από τις αντίστοιχες πληροφορίες. […]

[…]

Οι κατωτέρω πληροφορίες παρέχονται σε ενιαίο έγγραφο. […]

Υπόδειγμα ESIS

[…]

4. Επιτόκιο και άλλες επιβαρύνσεις

Το [ΣΕΠΕ] είναι το συνολικό κόστος του δανείου, που εκφράζεται ως ετήσιο ποσοστό. Το ΣΕΠΕ σας βοηθά να συγκρίνετε διαφορετικές προσφορές.

[…]

(Κατά περίπτωση) Αυτό το ΣΕΠΕ υπολογίζεται βάσει παραδοχών όσον αφορά το επιτόκιο.

(Κατά περίπτωση) Επειδή [μέρος του δανείου σας] το δάνειό σας έχει μεταβλητό επιτόκιο, το πραγματικό ΣΕΠΕ μπορεί να είναι διαφορετικό από αυτό το ΣΕΠΕ εάν το επιτόκιο του δανείου σας αλλάξει. Για παράδειγμα, ένα το επιτόκιο αυξηθεί σε [σενάριο που περιγράφεται στο τμήμα Β], το ΣΕΠΕ μπορεί να αυξηθεί σε [ενδεικτικό ΣΕΠΕ που αντιστοιχεί σε αυτό το σενάριο].

[…]

6. Ποσό κάθε δόσης

[…]

(Κατά περίπτωση) Το επιτόκιο αυτού (μέρος) του δανείου μπορεί να αλλάξει. Αυτό σημαίνει ότι το ποσό των δόσεων μπορεί να αυξηθεί ή να μειωθεί. Για παράδειγμα, εάν το επιτόκιο αυξηθεί σε [σενάριο που περιγράφεται στο τμήμα Β], οι δόσεις σας μπορούν να αυξηθούν σε [ποσό δόσης που αντιστοιχεί σε αυτό το σενάριο].

[…]»

15 Το μέρος Β του παραρτήματος ΙΙ της οδηγίας 2014/17 φέρει τον τίτλο «Οδηγίες για τη συμπλήρωση του ESIS». Το τμήμα 3, σημείο 6, και το τμήμα 4, σημείο 2, του μέρους Β έχουν ως εξής:

«Τμήμα 3. Βασικά χαρακτηριστικά του δανείου

[…]

6) Στο τμήμα αυτό εξηγείται αν το χρεωστικό επιτόκιο είναι σταθερό ή κυμαινόμενο και, κατά περίπτωση, αναφέρονται οι περίοδοι κατά τις οποίες θα παραμείνει σταθερό, η συχνότητα των μεταγενέστερων αναπροσαρμογών και η ύπαρξη ορίων στη διακύμανση του χρεωστικού επιτοκίου, όπως ανώτατων και κατώτατων ορίων.

Εξηγείται ο μαθηματικός τύπος που χρησιμοποιείται για την αναθεώρηση του χρεωστικού επιτοκίου και των διαφόρων στοιχείων του (π.χ. επιτόκιο αναφοράς, αποκλίσεις επιτοκίων). Ο πιστωτικός φορέας δηλώνει, για παράδειγμα με διαδικτυακή διεύθυνση, πού μπορούν να αναζητηθούν επιπλέον πληροφορίες για τους δείκτες ή τα επιτόκια που χρησιμοποιούνται στον μαθηματικό τύπο, π.χ. Euribor ή επιτόκιο αναφοράς κεντρικής τράπεζας.

[…]

Τμήμα 4. Επιτόκιο και άλλες επιβαρύνσεις

[…]

2) Το χρεωστικό επιτόκιο εκφράζεται ως ποσοστό επί τοις εκατό. Όταν το χρεωστικό επιτόκιο είναι κυμαινόμενο και βασίζεται σε επιτόκιο αναφοράς, ο πιστωτικός φορέας δύναται να δηλώνει το χρεωστικό επιτόκιο αναφέροντας ένα επιτόκιο αναφοράς και ένα ποσοστό περιθωρίου του πιστωτικού φορέα. Ο πιστωτικός φορέας οφείλει ωστόσο να δηλώσει την τιμή του επιτοκίου αναφοράς που ισχύει την ημέρα έκδοσης του ESIS.

Όταν το χρεωστικό επιτόκιο είναι κυμαινόμενο, οι πληροφορίες περιλαμβάνουν: α) τις παραδοχές που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό του ΣΕΠΕ, β) κατά περίπτωση, τα ισχύοντα ανώτατα και κατώτατα όρια και γ) προειδοποίηση ότι η διακύμανση μπορεί να επηρεάσει το πραγματικό επίπεδο του ΣΕΠΕ. Για να τραβήξει την προσοχή του καταναλωτή, η προειδοποίηση αναγράφεται εμφανώς στο κύριο σώμα του ESIS και το μέγεθος των χαρακτήρων είναι μεγαλύτερο. Η προειδοποίηση συνοδεύεται από παράδειγμα ΣΕΠΕ. […] Όταν δεν προβλέπεται ανώτατο όριο, το παράδειγμα υπολογίζει το ΣΕΠΕ με βάση το υψηλότερο επιτόκιο των τελευταίων τουλάχιστον 20 ετών ή, όταν τα διαθέσιμα στοιχεία

καλύπτουν περίοδο μικρότερη των 20 ετών, βασίζεται στη μεγαλύτερη περίοδο για την οποία υπάρχουν τέτοια στοιχεία, με βάση την υψηλότερη τιμή κάθε εξωτερικού επιτοκίου αναφοράς που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό του χρεωστικού επιτοκίου κατά περίπτωση […]».

Ο κανονισμός 2016/1011

16 Ο κανονισμός 2016/1011 περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τις ακόλουθες αιτιολογικές σκέψεις:

«(1) Η τιμολόγηση πολλών χρηματοπιστωτικών μέσων και συμβάσεων εξαρτάται από την ακρίβεια και την ακεραιότητα των δεικτών αναφοράς. Οι σοβαρές περιπτώσεις παραποίησης των δεικτών αναφοράς επιτοκίων, όπως των [London Interbank Offered Rate (Libor)] και [Euro Interbank Offered Rate (Euribor)], καθώς και οι καταγγελίες σχετικά με την παραποίηση δεικτών αναφοράς στον τομέα της ενέργειας, του πετρελαίου και του ξένου συναλλάγματος δείχνουν ότι οι δείκτες αναφοράς μπορεί να υπόκεινται σε συγκρούσεις συμφερόντων. Η χρήση διακριτικής ευχέρειας και τα ασθενή καθεστώτα διακυβέρνησης αυξάνουν την τρωτότητα των δεικτών αναφοράς στην παραποίηση. Οι ελλείψεις ή οι αμφιβολίες σε ό,τι αφορά την ακρίβεια και την ακεραιότητα των δεικτών που χρησιμοποιούνται ως δείκτες αναφοράς μπορούν να υπονομεύσουν την εμπιστοσύνη στην αγορά, να ζημιώσουν τους καταναλωτές και τους επενδυτές και να προκαλέσουν στρεβλώσεις στην πραγματική οικονομία. Επομένως, είναι απαραίτητο να διασφαλιστούν η ακρίβεια, η αρτιότητα και η ακεραιότητα των δεικτών αναφοράς και της διαδικασίας καθορισμού τους.

[…]

(5) Οι κανόνες της Ένωσης για την προστασία των καταναλωτών δεν καλύπτουν ειδικά το θέμα της καταλληλότητας των πληροφοριών σχετικά με τους δείκτες αναφοράς στις χρηματοπιστωτικές συμβάσεις. Ως αποτέλεσμα των καταγγελιών των καταναλωτών και των διαφορών που προκύπτουν σε σχέση με τη χρήση δεικτών αναφοράς σε διάφορα κράτη μέλη, υπάρχει πιθανότητα, λόγω θεμιτών ανησυχιών για την προστασία των καταναλωτών, να θεσπιστούν σε εθνικό επίπεδο αποκλίνοντα μέτρα, γεγονός που θα μπορούσε να οδηγήσει σε κατακερματισμό της εσωτερικής αγοράς λόγω των αποκλίσεων στους όρους του ανταγωνισμού που ισχύουν για τα διάφορα επίπεδα προστασίας των καταναλωτών.

(6) Συνεπώς, για να εξασφαλιστούν η ορθή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και η βελτίωση των συνθηκών λειτουργίας της, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά τις χρηματοπιστωτικές αγορές, και για να διασφαλιστεί υψηλό επίπεδο προστασίας των καταναλωτών και των επενδυτών, θεωρείται σκόπιμο να θεσπιστεί κανονιστικό πλαίσιο για τους δείκτες αναφοράς σε ενωσιακό επίπεδο.

[…]

(8) Το πεδίο εφαρμογής του παρόντος κανονισμού θα πρέπει να είναι όσο το δυνατόν ευρύτερο, ώστε να δημιουργηθεί ένα προληπτικό ρυθμιστικό πλαίσιο. Η παροχή των δεικτών αναφοράς χαρακτηρίζεται από την άσκηση διακριτικής ευχέρειας κατά τον προσδιορισμό τους και ενέχει τον κίνδυνο ορισμένων τύπων σύγκρουσης συμφερόντων, γεγονός που συνεπάγεται την ύπαρξη ευκαιριών και κινήτρων παραποίησης των δεικτών αναφοράς. Αυτοί οι παράγοντες κινδύνου είναι κοινοί για όλους τους δείκτες αναφοράς και θα πρέπει να υπόκεινται σε κατάλληλες απαιτήσεις διακυβέρνησης και ελέγχου. Ωστόσο, ο βαθμός κινδύνου ποικίλλει και, ως εκ τούτου, η προσέγγιση που υιοθετείται σε κάθε περίπτωση θα

πρέπει να προσαρμόζεται στις εκάστοτε συνθήκες. Καθώς η τρωτότητα και η σημασία ενός δείκτη αναφοράς ποικίλλουν ανάλογα με τη χρονική στιγμή, ο περιορισμός του πεδίου εφαρμογής στους δείκτες που είναι σήμερα σημαντικοί ή ευπαθείς δεν αναμένεται ότι θα αντιμετωπίσει τους κινδύνους που θα μπορούσε να δημιουργήσει στο μέλλον οποιοσδήποτε δείκτης αναφοράς. Ειδικότερα, οι δείκτες αναφοράς που δεν χρησιμοποιούνται αυτή τη στιγμή ευρέως θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν περισσότερο στο μέλλον, με αποτέλεσμα ακόμα και οι ήσσονος σημασίας παραποιήσεις να ενδέχεται να έχουν σημαντικό αντίκτυπο.

[…]

(17) Ένας δείκτης υπολογίζεται βάσει τύπου ή με άλλη μεθοδολογία που βασίζεται σε υποκείμενες αξίες. Στη διαμόρφωση του εν λόγω τύπου, στην εκτέλεση του σχετικού υπολογισμού και στον καθορισμό των δεδομένων εισόδου υπάρχει διακριτική ευχέρεια, η οποία δημιουργεί κίνδυνο παραποίησης. Ως εκ τούτου, όλοι οι δείκτες αναφοράς στους οποίους εντοπίζεται το εν λόγω χαρακτηριστικό της διακριτικής ευχέρειας θα πρέπει να καλύπτονται από τον παρόντα κανονισμό.

[…]

(22) Η παραποίηση ή η αναξιοπιστία δεικτών αναφοράς μπορεί να προκαλέσει ζημία στους επενδυτές και στους καταναλωτές. Συνεπώς, ο παρών κανονισμός θα πρέπει να καθορίσει ένα πλαίσιο σχετικά με την τήρηση αρχείων από τους διαχειριστές και τους συνεισφέροντες, καθώς και για την εξασφάλιση διαφάνειας σχετικά με τον σκοπό ενός δείκτη αναφοράς και τη μεθοδολογία που διευκολύνει την επίλυση με αποτελεσματικότερο και ορθότερο τρόπο τυχόν αξιώσεων σε σχέση με το εθνικό ή το ενωσιακό δίκαιο.

[…]

(26) Οποιαδήποτε διακριτική ευχέρεια μπορεί να ασκηθεί κατά την παροχή δεδομένων εισόδου δημιουργεί τη δυνατότητα παραποίησης ενός δείκτη αναφοράς. Στην περίπτωση που τα δεδομένα εισόδου αφορούν συναλλαγές, περιορίζεται η διακριτική ευχέρεια και, συνεπώς, η δυνατότητα παραποίησης των δεδομένων. Συνεπώς, κατά γενικό κανόνα, οι διαχειριστές των δεικτών αναφοράς θα πρέπει να χρησιμοποιούν δεδομένα εισόδου από πραγματικές συναλλαγές, όπου αυτό είναι δυνατό, μπορούν ωστόσο να χρησιμοποιηθούν και άλλα δεδομένα, στην περίπτωση που τα δεδομένα των συναλλαγών δεν επαρκούν ή δεν είναι κατάλληλα για να διασφαλιστούν η ακεραιότητα και η ακρίβεια του δείκτη αναφοράς.

[…]

(71) Οι καταναλωτές μπορούν να συνάπτουν χρηματοπιστωτικές συμβάσεις, ιδίως συμβάσεις για ενυπόθηκα ή καταναλωτικά δάνεια, που περιλαμβάνουν αναφορά σε δείκτη αναφοράς, αλλά η άνιση διαπραγματευτική ισχύς και η χρήση τυποποιημένων όρων συντελεί στον περιορισμό των επιλογών τους σχετικά με τον χρησιμοποιούμενο δείκτη αναφοράς. Είναι συνεπώς αναγκαίο να εξασφαλίζεται τουλάχιστον η παροχή επαρκών πληροφοριών από τους πιστωτές ή τους πιστωτικούς διαμεσολαβητές στους καταναλωτές. Για τον σκοπό αυτό θα πρέπει συνεπώς οι οδηγίες 2008/48/ΕΚ και 2014/17/ΕΕ να τροποποιηθούν αναλόγως.

[…]»

17 Κατά το άρθρο 1 του κανονισμού 2016/1011:

«Ο παρών κανονισμός θεσπίζει κοινό πλαίσιο για την εξασφάλιση της ακρίβειας και ακεραιότητας των δεικτών που χρησιμοποιούνται ως δείκτες αναφοράς σε χρηματοπιστωτικά μέσα και χρηματοπιστωτικές συμβάσεις ή για τη μέτρηση της απόδοσης επενδυτικών κεφαλαίων στην Ένωση. Ο παρών κανονισμός συμβάλλει με αυτόν τον τρόπο στην ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, επιτυγχάνοντας παράλληλα υψηλό επίπεδο προστασίας των καταναλωτών και των επενδυτών.»

18 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού έχει ως εξής:

«Ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται στην παροχή δεικτών αναφοράς, στη συνεισφορά δεδομένων εισόδου για δείκτες αναφοράς και στη χρήση των δεικτών αναφοράς εντός της Ένωσης.»

19 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού έχει ως εξής:

«Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

[…]

10) “εποπτευόμενος συνεισφέρων”: εποπτευόμενη οντότητα η οποία παρέχει δεδομένα εισόδου σε διαχειριστή που βρίσκεται στην Ένωση·

[…]

17) “εποπτευόμενη οντότητα”: πρόκειται για οποιαδήποτε από τις ακόλουθες οντότητες:
α) πιστωτικά ιδρύματα όπως ορίζονται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, σημείο 1, του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 575/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου[, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τις απαιτήσεις προληπτικής εποπτείας για πιστωτικά ιδρύματα και επιχειρήσεις επενδύσεων και την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 648/2012 (ΕΕ 2013, L 176, σ. 1)]·

[…]
θ) μη πιστωτικά ιδρύματα, όπως ορίζονται στο άρθρο 4, σημείο 10) της οδηγίας 2014/17/ΕΕ για τους σκοπούς των συμβάσεων πίστωσης όπως ορίζονται στο άρθρο 4, σημείο 3) της εν λόγω οδηγίας·

[…]

22) “δείκτης αναφοράς επιτοκίου”: δείκτης αναφοράς ο οποίος για τους σκοπούς του σημείου 1, στοιχείο β), σημείο ii) της παρούσας παραγράφου προσδιορίζεται με βάση το επιτόκιο με το οποίο οι τράπεζες μπορεί να δανείσουν ή να δανειστούν από άλλες τράπεζες ή εξωτραπεζικούς παράγοντες στη χρηματαγορά·

[…]».

20 Ο τίτλος ΙΙ του κανονισμού 2016/1011, ο οποίος επιγράφεται «Ακεραιότητα και αξιοπιστία δεικτών αναφοράς», περιλαμβάνει το κεφάλαιο 1, με τίτλο «Διακυβέρνηση και έλεγχος διαχειριστών», το οποίο περιέχει δέσμη διατάξεων που διέπουν τη δραστηριότητα των διαχειριστών δεικτών αναφοράς. Ειδικότερα, στο άρθρο 4 του κανονισμού καθορίζονται οι

απαιτήσεις σχετικά με τη διακυβέρνηση και τις συγκρούσεις συμφερόντων, στο άρθρο 5 οι απαιτήσεις σχετικά με την εποπτεία όλων των πτυχών της παροχής των δεικτών αναφοράς, στο άρθρο 6 οι απαιτήσεις σχετικά με το πλαίσιο ελέγχου που εξασφαλίζει ότι οι δείκτες αναφοράς παρέχονται και δημοσιεύονται ή διατίθενται σύμφωνα με τον κανονισμό και στο άρθρο 7, παράγραφος 3, οι απαιτήσεις σχετικά με τον ορισμό ανεξάρτητου εξωτερικού ελεγκτή, ο οποίος επανεξετάζει τουλάχιστον σε ετήσια βάση την τήρηση της μεθοδολογίας του δείκτη αναφοράς και του κανονισμού από τον διαχειριστή.

21 Το άρθρο 9 του κανονισμού 2016/1011, το οποίο επίσης αποτελεί μέρος των κανόνων διακυβέρνησης και ελέγχου των διαχειριστών δεικτών αναφοράς και φέρει τον τίτλο «Μηχανισμός διαχείρισης καταγγελιών», προβλέπει τα εξής:

«1. Ο διαχειριστής εφαρμόζει και δημοσιοποιεί διαδικασίες για την παραλαβή, τη διερεύνηση και την τήρηση των αρχείων αναφορικά με υποβληθείσες καταγγελίες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αφορούν τη διαδικασία καθορισμού από τον διαχειριστή των δεικτών αναφοράς.

2. Ο εν λόγω μηχανισμός υποβολής καταγγελιών διασφαλίζει ότι:

α) ο διαχειριστής δημοσιοποιεί την πολιτική διαχείρισης καταγγελιών, μέσω της οποίας μπορούν να υποβάλλονται καταγγελίες σχετικά με το κατά πόσο ένας συγκεκριμένος καθορισμός δείκτη αναφοράς είναι αντιπροσωπευτικός της αγοραίας αξίας, σχετικά με προτεινόμενες αλλαγές στη διαδικασία καθορισμού του δείκτη αναφοράς, σχετικά με εφαρμογές της μεθοδολογίας σε σχέση με συγκεκριμένο καθορισμό δείκτη αναφοράς και σχετικά με άλλες αποφάσεις σε σχέση με τη διαδικασία καθορισμού του δείκτη αναφοράς·

[…]».

22 Υπό τον τίτλο ΙΙ του κανονισμού 2016/1011, το κεφάλαιο 2, με τίτλο «Δεδομένα εισόδου, μεθοδολογία και αναφορά των παραβάσεων», περιλαμβάνει τα άρθρα 11 έως 14 του κανονισμού. Το άρθρο 11, το οποίο επιγράφεται «Δεδομένα εισόδου», ορίζει τα εξής:

«1. Η παροχή ενός δείκτη αναφοράς διέπεται από τις εξής απαιτήσεις σε ό,τι αφορά τα δεδομένα εισόδου:

α) τα δεδομένα εισόδου πρέπει να είναι επαρκή ώστε να αντικατοπτρίζουν με ακρίβεια και αξιοπιστία την αγορά ή την οικονομική πραγματικότητα για τη μέτρηση της οποίας προορίζεται ο δείκτης αναφοράς. Τα δεδομένα εισόδου είναι δεδομένα συναλλαγών, αν υπάρχουν και είναι κατάλληλα. Αν τα δεδομένα συναλλαγών δεν επαρκούν ή δεν είναι κατάλληλα για την ακριβή και αξιόπιστη απεικόνιση της αγοράς ή της οικονομικής πραγματικότητας για τη μέτρηση της οποίας προορίζεται ο δείκτης αναφοράς, μπορούν να χρησιμοποιηθούν δεδομένα εισόδου που δεν αφορούν συναλλαγές, συμπεριλαμβανομένων των εκτιμώμενων τιμών, ενδεικτικών προσφορών και δεσμευτικών προσφορών τιμής ή άλλων αξιών·

β) τα δεδομένα εισόδου που αναφέρονται στο στοιχείο α) πρέπει να είναι επαληθεύσιμα·

[…]

δ) αν ένας δείκτης αναφοράς βασίζεται σε δεδομένα εισόδου από συνεισφέροντες, ο διαχειριστής λαμβάνει, όπου είναι σκόπιμο, τα δεδομένα εισόδου από αξιόπιστη και αντιπροσωπευτική ομάδα ή από δείγμα συνεισφερόντων, προκειμένου να εξασφαλίσει ότι ο δείκτης αναφοράς που προκύπτει είναι αξιόπιστος και αντιπροσωπευτικός της αγοραίας ή οικονομικής πραγματικότητας για τη μέτρηση της οποίας προορίζεται·

ε) ο διαχειριστής δεν χρησιμοποιεί δεδομένα εισόδου από συνεισφέροντες αν ο διαχειριστής έχει ενδείξεις ότι οι εν λόγω συνεισφέροντες δεν τηρούν τον κώδικα δεοντολογίας που αναφέρεται στο άρθρο 15 και, σε τέτοιες περιπτώσεις, λαμβάνει αντιπροσωπευτικά δημόσια διαθέσιμα δεδομένα.

2. Ο διαχειριστής διασφαλίζει ότι οι έλεγχοί του σχετικά με τα δεδομένα εισόδου περιλαμβάνουν τα εξής:

[…]

β) διαδικασία για την αξιολόγηση των δεδομένων εισόδου του συνεισφέροντα και τη διακοπή της περαιτέρω παροχής δεδομένων εισόδου από αυτόν ή επιβολής άλλων κυρώσεων στον συνεισφέροντα λόγω μη συμμόρφωσης, κατά περίπτωση· και

γ) διαδικασία επικύρωσης των δεδομένων εισόδου, μεταξύ άλλων με βάση άλλους δείκτες ή άλλα δεδομένα, προκειμένου να εξασφαλίζονται η ακεραιότητα και η ακρίβειά τους.

[…]»

23 Κατά το άρθρο 12 του κανονισμού 2016/1011, το οποίο φέρει τον τίτλο «Μεθοδολογία»:

«1. Ο διαχειριστής χρησιμοποιεί μεθοδολογία για τον προσδιορισμό ενός δείκτη αναφοράς η οποία:

α) είναι άρτια και αξιόπιστη·

β) διέπεται από σαφείς κανόνες που καθορίζουν τον τρόπο και τον χρόνο άσκησης της διακριτικής ευχέρειας στο πλαίσιο του καθορισμού του συγκεκριμένου δείκτη αναφοράς·

γ) είναι αυστηρή και συστηματική και καθιστά δυνατή την επαλήθευση, συμπεριλαμβανομένων, όπου είναι σκόπιμο, εκ των υστέρων ελέγχων με βάση διαθέσιμα δεδομένα συναλλαγών·

δ) είναι ανθεκτική και διασφαλίζει ότι ο δείκτης αναφοράς μπορεί να υπολογιστεί στο ευρύτερο δυνατό σύνολο πιθανών περιστάσεων χωρίς να περιορίζεται η ακεραιότητά του·

ε) είναι ανιχνεύσιμη και επαληθεύσιμη.

[…]

3. Ο διαχειριστής εφαρμόζει σαφές και δημοσιοποιημένο πλαίσιο που ορίζει τις περιστάσεις στις οποίες η ποσότητα ή η ποιότητα των δεδομένων εισόδου δεν πληροί τα πρότυπα που προβλέπονται στη μεθοδολογία για τον ακριβή και αξιόπιστο καθορισμό του δείκτη αναφοράς και περιγράφει εάν και με ποιον τρόπο γίνεται ο υπολογισμός του δείκτη στις εν λόγω περιστάσεις.»

24 Το άρθρο 13 του κανονισμού 2016/1011, το οποίο φέρει τον τίτλο «Διαφάνεια της μεθοδολογίας», προβλέπει στην παράγραφο 1, στοιχεία α′ και β′, τα εξής:

«Ο διαχειριστής αναπτύσσει, χειρίζεται και διαχειρίζεται με διαφάνεια τον δείκτη αναφοράς και τη μεθοδολογία του. Για τον σκοπό αυτό, ο διαχειριστής δημοσιεύει ή διαθέτει τις ακόλουθες πληροφορίες:

α) τα κύρια στοιχεία της μεθοδολογίας που ο διαχειριστής χρησιμοποιεί για καθέναν από τους δείκτες αναφοράς που παρέχονται και δημοσιεύονται ή, κατά περίπτωση, για κάθε οικογένεια δεικτών αναφοράς που παρέχεται και δημοσιεύεται·

β) τις λεπτομέρειες σχετικά με την εσωτερική επανεξέταση και την έγκριση μιας δεδομένης μεθοδολογίας καθώς και τη συχνότητα της επανεξέτασης αυτής».

25 Το άρθρο 14 του κανονισμού, το οποίο επιγράφεται «Αναφορά παραβάσεων», ορίζει στην παράγραφο 1 και στην παράγραφο 2, πρώτο εδάφιο, τα εξής:

«1. Ο διαχειριστής καθιερώνει κατάλληλα συστήματα και αποτελεσματικούς ελέγχους για τη διασφάλιση της ακεραιότητας των δεδομένων εισόδου προκειμένου να μπορεί να εντοπίζει και να αναφέρει στην αρμόδια αρχή κάθε συμπεριφορά που ενδέχεται να συνιστά παραποίηση ή απόπειρα παραποίησης ενός δείκτη αναφοράς δυνάμει του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 596/2014 [του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Απριλίου 2014, για την κατάχρηση της αγοράς (κανονισμός για την κατάχρηση της αγοράς) και την κατάργηση της οδηγίας 2003/6/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και των οδηγιών της Επιτροπής 2003/124/ΕΚ, 2003/125/ΕΚ και 2004/72/ΕΚ (ΕΕ 2014, L 173, σ. 1)].

2. Ο διαχειριστής παρακολουθεί τα δεδομένα εισόδου και τους συνεισφέροντες προκειμένου να μπορεί να κοινοποιεί στην αρμόδια αρχή του και να παρέχει όλες τις σχετικές πληροφορίες όταν έχει υπόνοιες για συμπεριφορά, σε σχέση με τον δείκτη αναφοράς, που ενδέχεται να ενέχει παραποίηση ή απόπειρα παραποίησης του δείκτη αναφοράς δυνάμει του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 596/2014, συμπεριλαμβανομένης της αθέμιτης σύμπραξης για τον σκοπό αυτό.»

26 Το κεφάλαιο 3 του κανονισμού 2016/1011, το οποίο περιλαμβάνει τα άρθρα 15 και 16, αφορά τον κώδικα δεοντολογίας και τις απαιτήσεις για τους συνεισφέροντες.

27 Κατά το άρθρο 15, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/1011, όταν ένας δείκτης αναφοράς βασίζεται σε δεδομένα εισόδου που παρέχονται από συνεισφέροντες, ο διαχειριστής του δείκτη καταρτίζει κώδικα δεοντολογίας συμφώνως προς τις διατάξεις του κανονισμού, προσδιορίζοντας τις αρμοδιότητες των συνεισφερόντων σε σχέση με τη συνεισφορά δεδομένων εισόδου και επαληθεύει εάν ο κώδικας δεοντολογίας τηρείται από τους συνεισφέροντες σε διαρκή βάση. Στην παράγραφο 2 του άρθρου αυτού διευκρινίζεται ότι ο κώδικας δεοντολογίας πρέπει να περιλαμβάνει, τουλάχιστον, σαφή περιγραφή των δεδομένων εισόδου που πρέπει να παρέχονται και των απαιτήσεων που διασφαλίζουν ότι τα δεδομένα εισόδου παρέχονται σύμφωνα με τα άρθρα 11 και 14 του κανονισμού, τις πολιτικές που διασφαλίζουν ότι οι συνεισφέροντες παρέχουν όλα τα σχετικά δεδομένα εισόδου, καθώς και τα συστήματα και τους ελέγχους που υποχρεούνται να εφαρμόζουν οι συνεισφέροντες. Σύμφωνα με τις παραγράφους 4 και 5 του άρθρου 15, η αρμόδια εθνική αρχή ελέγχει το κατά πόσον ο κώδικας δεοντολογίας συμμορφώνεται προς τις απαιτήσεις του κανονισμού.

28 Το άρθρο 16 του κανονισμού 2016/1011, το οποίο φέρει τον τίτλο «Απαιτήσεις διακυβέρνησης και ελέγχου για τους εποπτευόμενους συνεισφέροντες», ορίζει στις παραγράφους 1 και 2 τα εξής:

«1. Οι εποπτευόμενοι συνεισφέροντες υπόκεινται στις ακόλουθες απαιτήσεις διακυβέρνησης και ελέγχου:

α) ο εποπτευόμενος συνεισφέρων διασφαλίζει ότι η παροχή δεδομένων εισόδου δεν επηρεάζεται από υφιστάμενες ή δυνητικές συγκρούσεις συμφερόντων και ότι, στην περίπτωση που απαιτείται άσκηση διακριτικής ευχέρειας, αυτή ασκείται με ανεξάρτητο και έντιμο τρόπο με βάση τις σχετικές πληροφορίες σύμφωνα με τον κώδικα δεοντολογίας που αναφέρεται στο άρθρο 15·

β) ο εποπτευόμενος συνεισφέρων πρέπει να διαθέτει πλαίσιο ελέγχου για τη διασφάλιση της ακεραιότητας, της ακρίβειας και της αξιοπιστίας των δεδομένων εισόδου και την παροχή των δεδομένων αυτών σύμφωνα με τον παρόντα κανονισμό και τον κώδικα δεοντολογίας που αναφέρεται στο άρθρο 15.

2. Ο εποπτευόμενος συνεισφέρων διαθέτει αποτελεσματικά συστήματα και ελέγχους για τη διασφάλιση της ακεραιότητας και της αξιοπιστίας του συνόλου των δεδομένων εισόδου τα οποία συνεισφέρει στον διαχειριστή, συμπεριλαμβανομένων:

[…]

δ) της τήρησης αρχείων, για το απαιτούμενο χρονικό διάστημα, των επικοινωνιών σε σχέση με την παροχή δεδομένων εισόδου, όλων των πληροφοριών που χρησιμοποιούνται προκειμένου να μπορέσει ο συνεισφέρων να προβεί σε κάθε συνεισφορά και όλων των υφισταμένων ή δυνητικών συγκρούσεων συμφερόντων, συμπεριλαμβανομένου μεταξύ άλλων του ανοίγματος του συνεισφέροντος σε χρηματοπιστωτικά μέσα που βασίζονται στον δείκτη αναφοράς·

ε) της τήρησης αρχείου των εσωτερικών και των εξωτερικών ελέγχων.»

29 Βάσει του άρθρου 20, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/1011, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξουσιοδοτείται να εκδίδει εκτελεστικές πράξεις για την κατάρτιση και την αναθεώρηση, τουλάχιστον ανά διετία, καταλόγου δεικτών αναφοράς κρίσιμης σημασίας.

30 Ο τίτλος IV του κανονισμού αυτού επιγράφεται «Διαφάνεια και προστασία των καταναλωτών». Στον τίτλο αυτόν περιλαμβάνεται το άρθρο 27, που επιγράφεται «Δήλωση δείκτη αναφοράς» και προβλέπει στις παραγράφους 1 και 2 τα εξής:

«1. Μέσα σε δύο εβδομάδες από την εγγραφή διαχειριστή στο μητρώο [διαχειριστών και δεικτών αναφοράς, το οποίο διαχειρίζεται η Ευρωπαϊκή Αρχή Κινητών Αξιών και Αγορών (ΕΑΚΑΑ) και] αναφέρεται στο άρθρο 36, ο διαχειριστής δημοσιεύει, με τρόπο που να εξασφαλίζει ισότιμη και εύκολη πρόσβαση, δήλωση για κάθε δείκτη αναφοράς ή, όπου έχει εφαρμογή, για κάθε οικογένεια δεικτών αναφοράς που μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην Ένωση σύμφωνα με το άρθρο 29. Αν ο εν λόγω διαχειριστής αρχίσει να παρέχει έναν νέο δείκτη αναφοράς ή μια οικογένεια δεικτών αναφοράς που μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην Ένωση σύμφωνα με το άρθρο 29, ο διαχειριστής δημοσιεύει, μέσα σε δύο εβδομάδες και με μέσα που εξασφαλίζουν ισότιμη και εύκολη πρόσβαση, δήλωση δείκτη αναφοράς για κάθε νέο δείκτη αναφοράς ή, όπου έχει εφαρμογή, για κάθε νέα οικογένεια δεικτών αναφοράς.

[…]

Η δήλωση δείκτη αναφοράς:

α) προσδιορίζει με σαφή και ξεκάθαρο τρόπο την αγορά ή την οικονομική πραγματικότητα για τη μέτρηση της οποίας χρησιμοποιείται ο δείκτης αναφοράς και τις συνθήκες υπό τις οποίες ενδέχεται η μέτρηση αυτή να καταστεί αναξιόπιστη·

β) καθορίζει τις τεχνικές προδιαγραφές που προσδιορίζουν με σαφή και ξεκάθαρο τρόπο τα στοιχεία του υπολογισμού του δείκτη αναφοράς σε σχέση με τα οποία ενδέχεται να ασκηθεί διακριτική ευχέρεια, τα κριτήρια που ισχύουν για την άσκηση της διακριτικής ευχέρειας και τη θέση των προσώπων που μπορούν να ασκήσουν διακριτική ευχέρεια, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να αξιολογηθεί σε μεταγενέστερο επίπεδο η εν λόγω διακριτική ευχέρεια·

[…]

2. Η δήλωση δείκτη αναφοράς περιέχει τουλάχιστον τα εξής:

α) τους ορισμούς όλων των βασικών όρων σε σχέση με τον δείκτη αναφοράς·

β) το σκεπτικό για την υιοθέτηση της μεθοδολογίας του δείκτη αναφοράς και τις διαδικασίες για την επανεξέταση και την έγκριση της μεθοδολογίας·

γ) τα κριτήρια και τις διαδικασίες που χρησιμοποιούνται για τον καθορισμό του δείκτη αναφοράς, συμπεριλαμβανομένων της περιγραφής των δεδομένων εισόδου, της προτεραιότητας που αποδίδεται στους διαφόρους τύπους δεδομένων εισόδου, των ελάχιστων δεδομένων που απαιτούνται για τον καθορισμό του δείκτη αναφοράς, της χρήσης μοντέλων ή μεθόδων παρεκβολής και όλων των διαδικασιών επανεξισορρόπησης των συνιστωσών του δείκτη αναφοράς·

δ) τους ελέγχους και τους κανόνες που διέπουν κάθε άσκηση κρίσης ή διακριτικής ευχέρειας από τον διαχειριστή ή τους συνεισφέροντες με στόχο την εξασφάλιση συνέπειας στην άσκηση της κρίσης ή της διακριτικής ευχέρειας·

[…]

στ) τις διαδικασίες αντιμετώπισης σφαλμάτων στα δεδομένα εισόδου […]

[…]».

31 Το άρθρο 29 του κανονισμού 2016/1011 ορίζει ότι μια εποπτευόμενη οντότητα μπορεί να χρησιμοποιεί δείκτη αναφοράς ή συνδυασμό δεικτών αναφοράς στην Ένωση αν ο δείκτης αυτός παρέχεται από διαχειριστή ευρισκόμενο στην Ένωση και εγγεγραμμένο στο δημόσιο μητρώο που τηρεί η ΕΑΚΑΑ και το οποίο περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την ταυτότητα των αδειοδοτημένων ή εγγεγραμμένων διαχειριστών και των αρμόδιων για την εποπτεία αρχών.

32 Ο τίτλος VI του κανονισμού 2016/1011 επιγράφεται «Αδειοδότηση, εγγραφή σε μητρώο και εποπτεία διαχειριστών». Στο κεφάλαιο 1, το οποίο επιγράφεται «Αδειοδότηση και εγγραφή σε μητρώο», περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, τα άρθρα 34 και 35, τα οποία προβλέπουν, αντιστοίχως, τη θέσπιση συστήματος αδειοδότησης ή εγγραφής σε μητρώο, για κάθε φυσικό ή

νομικό πρόσωπο που βρίσκεται στην Ένωση και ενεργεί ή προτίθεται να ενεργεί ως διαχειριστής δείκτη αναφοράς, με παρέμβαση της αρμόδιας εθνικής αρχής, καθώς και την εξουσία της εν λόγω αρχής να ανακαλεί ή να αναστέλλει την άδεια ή την εγγραφή σε μητρώο.

33 Το κεφάλαιο 3 του τίτλου VI, το οποίο επιγράφεται «Ρόλος των αρμόδιων αρχών», περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τα άρθρα 41 και 42 του κανονισμού 2016/1011. Το άρθρο 41, το οποίο φέρει τον τίτλο «Εξουσίες των αρμόδιων αρχών», ορίζει ότι, για την εκπλήρωση των καθηκόντων που τους αναθέτει ο κανονισμός, οι αρμόδιες αρχές έχουν, σύμφωνα με το εθνικό τους δίκαιο, τουλάχιστον τις απαριθμούμενες στην παράγραφο 1 εξουσίες εποπτείας και έρευνας, στις οποίες περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, η πρόσβαση σε έγγραφα και δεδομένα, η λήψη πληροφοριών από οποιοδήποτε πρόσωπο εμπλέκεται στην παροχή δείκτη αναφοράς ή συνεισφέρει στον καθορισμό του, συμπεριλαμβανομένης της εξουσίας να καλούν και θέτουν ερωτήματα σε οποιοδήποτε τέτοιο πρόσωπο, η διενέργεια επιτόπιων ελέγχων και ερευνών, εκτός της κατοικίας φυσικών προσώπων, η κατάσχεση εγγράφων και δεδομένων στις εγκαταστάσεις νομικών προσώπων, η λήψη αρχείων καταγραφής επικοινωνιών και η λήψη μέτρων για τη σωστή ενημέρωση του κοινού σχετικά με την παροχή δείκτη αναφοράς, συμπεριλαμβανομένης της εξουσίας να απαιτούν τη δημοσίευση διορθωτικής δήλωσης σχετικά με τις προγενέστερες συνεισφορές ή προγενέστερα αριθμητικά στοιχεία για τον δείκτη αναφοράς. Κατά το άρθρο 42 του κανονισμού, οι αρμόδιες αρχές διαθέτουν, επιπλέον των εξουσιών αυτών, και εξουσίες επιβολής διοικητικών προστίμων και λήψεως άλλων διοικητικών μέτρων.

34 Στο παράρτημα Ι του κανονισμού 2016/1011 διευκρινίζονται ή συμπληρώνονται ορισμένες ειδικές διατάξεις του κανονισμού όσον αφορά τους δείκτες αναφοράς επιτοκίων, και συγκεκριμένα σε σχέση με την ακρίβεια και την επάρκεια των δεδομένων εισόδου και τους ελέγχους που πρέπει να διενεργούν οι συνεισφέροντες καθώς και οι φορείς που τους εποπτεύουν.

Ο εκτελεστικός κανονισμός (ΕΕ) 2016/1368

35 Βάσει του άρθρου 20, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/1011, η Επιτροπή εξέδωσε τον εκτελεστικό κανονισμό (ΕΕ) 2016/1368, της 11ης Αυγούστου 2016, για την κατάρτιση καταλόγου δεικτών αναφοράς κρίσιμης σημασίας που χρησιμοποιούνται στις χρηματοπιστωτικές αγορές σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΕ) 2016/1011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ 2016, L 217, σ. 1). Ο εκτελεστικός κανονισμός 2016/1368 τροποποιήθηκε με τον εκτελεστικό κανονισμό (ΕΕ) 2019/482 της Επιτροπής, της 22ας Μαρτίου 2019 (ΕΕ 2019, L 82, σ. 26), ο οποίος τέθηκε σε ισχύ στις 26 Μαρτίου 2019.

36 Το παράρτημα του εκτελεστικού κανονισμού 2016/1368, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 2019/482, περιελάμβανε, κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης, κατάλογο των δεικτών αναφοράς κρίσιμης σημασίας, στον οποίο μνημονευόταν, υπό τον αριθμό 5, ο δείκτης αναφοράς «Warsaw Interbank Offered Rate (WIBOR)», διαχειριστής του οποίου είναι η GPW Benchmark S.A. Με έδρα τη Βαρσοβία (Πολωνία).

Το πολωνικό δίκαιο

Ο νόμος περί αστικού κώδικα

37 Το άρθρο 385[1] του Ustawa – Kodeks cywilny (νόμου περί αστικού κώδικα), της 23ης Απριλίου 1964 (Dz. U. 1964, αριθ. 16, θέση 93), ως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης της κύριας δίκης, ορίζει τα εξής:

«1. Οι ρήτρες σύμβασης που συνάπτεται με καταναλωτή οι οποίες δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης δεν δεσμεύουν τον καταναλωτή εάν διαμορφώνουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του κατά τρόπο που αντιβαίνει στα χρηστά ήθη και πλήττει σοβαρά τα συμφέροντά του (μη επιτρεπτές συμβατικές ρήτρες). Αυτό δεν ισχύει για ρήτρες που καθορίζουν τις κύριες παροχές των συμβαλλομένων μερών, ιδίως την τιμή ή την αμοιβή, εφόσον είναι διατυπωμένες με σαφήνεια.

2. Εάν μια συμβατική ρήτρα δεν είναι δεσμευτική για τον καταναλωτή σύμφωνα με την παράγραφο 1, τα συμβαλλόμενα μέρη εξακολουθούν να δεσμεύονται από τις λοιπές ρήτρες της σύμβασης.

3. Ως συμβατικές ρήτρες που δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης νοούνται εκείνες επί του περιεχομένου των οποίων δεν μπόρεσε να ασκήσει πραγματική επιρροή ο καταναλωτής. Ειδικότερα, πρόκειται για συμβατικές ρήτρες οι οποίες αποτελούν γενικούς όρους συναλλαγών που προτάθηκαν στον καταναλωτή από τον αντισυμβαλλόμενό του.

4. Το βάρος αποδείξεως του ισχυρισμού ότι μια ρήτρα αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης φέρει το συμβαλλόμενο μέρος το οποίο την επικαλείται.»

Ο νόμος για την ενυπόθηκη πίστη

38 Ο Ustawa o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami (νόμος για την ενυπόθηκη πίστη και την εποπτεία των μεσιτών και των μεσαζόντων και των πρακτόρων ενυπόθηκων δανείων), της 23ης Μαρτίου 2017 (Dz. U. 2017, θέση 819), ως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης της κύριας δίκης (στο εξής: νόμος για την ενυπόθηκη πίστη), ορίζει στο άρθρο 10, παράγραφος 1, σημεία 5 και 6, τα εξής:

«Ο πιστωτικός φορέας, ο μεσίτης ενυπόθηκου δανείου και ο αντιπρόσωπος θέτουν ανά πάσα στιγμή στη διάθεση του καταναλωτή, σε σταθερό μέσο ή σε ηλεκτρονική μορφή, ακριβείς και κατανοητές γενικές πληροφορίες σχετικά με τη σύμβαση ενυπόθηκου δανείου, συμπεριλαμβανομένων τουλάχιστον των ακόλουθων πληροφοριών:

[…]

(5) για συμβάσεις ενυπόθηκων δανείων στις οποίες χρησιμοποιείται δείκτης αναφοράς: τις ονομασίες των δεικτών αναφοράς και των διαχειριστών τους, κατά την έννοια του άρθρο 3, παράγραφος 1, σημείο 6, του κανονισμού [2016/1011], καθώς και πληροφορίες σχετικά με τις πιθανές συνέπειες για τον καταναλωτή·

(6) τα είδη του διαθέσιμου χρεωστικού επιτοκίου, αναφέροντας αν πρόκειται για σταθερό ή κυμαινόμενο επιτόκιο ή για συνδυασμό αυτών, με σύντομη περιγραφή των χαρακτηριστικών του σταθερού και του κυμαινόμενου επιτοκίου, συμπεριλαμβανομένων των σχετικών συνεπειών για τον καταναλωτή.»

39 Το άρθρο 11, παράγραφοι 1 και 2, του νόμου για την ενυπόθηκη πίστη προβλέπει τα εξής:

«1. Πριν από τη σύναψη της σύμβασης ενυπόθηκου δανείου, ο πιστωτικός φορέας, ο μεσίτης ενυπόθηκου δανείου και ο πράκτορας υποχρεούνται να παρέχουν στον καταναλωτή, σε σταθερό μέσο, τις εξατομικευμένες πληροφορίες που είναι αναγκαίες για να μπορεί ο καταναλωτής να συγκρίνει τα ενυπόθηκα δάνεια που είναι διαθέσιμα στην αγορά, να εκτιμήσει τις συνέπειες της σύναψης των εν λόγω δανείων και να λάβει τεκμηριωμένη απόφαση σχετικά με τη σύναψη της σύμβασης.

2. Οι πληροφορίες της παραγράφου 1 παρέχονται από τον πιστωτικό φορέα, τον μεσίτη ενυπόθηκων δανείων και τον πράκτορα στο έντυπο πληροφοριών για το δάνειο, υπόδειγμα του οποίου περιλαμβάνεται στο παράρτημα 1 του νόμου.»

40 Το άρθρο 29, παράγραφοι 1 και 2, του νόμου για την ενυπόθηκη πίστη προβλέπει τα εξής:

«1. Η σύμβαση ενυπόθηκου δανείου διευκρινίζει τα στοιχεία που απαριθμούνται στο άρθρο 69, παράγραφος 2, του νόμου της 29ης Αυγούστου 1997 για το τραπεζικό δίκαιο, καθώς και:

[…]

8) τον τρόπο και τους όρους καθορισμού του επιτοκίου βάσει του οποίου υπολογίζονται οι τοκοχρεολυτικές δόσεις.

[…]

2. Εάν τα μέρη δεν έχουν συμφωνήσει σταθερό επιτόκιο για το ενυπόθηκο δάνειο, ο τρόπος προσδιορισμού του επιτοκίου που αναφέρεται στην παράγραφο 1, σημείο 8, ορίζεται ως το άθροισμα της τιμής του δείκτη αναφοράς και του ύψους του περιθωρίου που ορίζεται στη σύμβαση ενυπόθηκου δανείου.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

41 Όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, ο προσφεύγων της κύριας δίκης επικοινώνησε στις 18 Ιουνίου 2019 με την PKO με σκοπό τη σύναψη σύμβασης ενυπόθηκου δανείου ύψους 400 000 πολωνικών ζλότι (PLN) (περίπου 96 700 ευρώ). Στο πλαίσιο αυτό, του παρασχέθηκαν πληροφορίες, μεταξύ άλλων, σχετικά με τους κινδύνους που συνδέονται με τα δάνεια κυμαινόμενου επιτοκίου εν γένει. Δεν έλαβε καμία πληροφορία σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας συγκεκριμένου δείκτη αναφοράς.

42 Την 1η Αυγούστου 2019 οι διάδικοι της κύριας δίκης συνήψαν σύμβαση ενυπόθηκου δανείου συνολικού ποσού 413 436,69 PLN (περίπου 99 980 ευρώ), διάρκειας 20 ετών, προοριζόμενου για την αγορά κατοικίας (στο εξής: επίμαχη σύμβαση). Το επιτόκιο του δανείου συνομολογήθηκε κυμαινόμενο και υπολογιζόταν βάσει του δείκτη αναφοράς WIBOR 6M (της οικογένειας δεικτών αναφοράς του WIBOR, ο οποίος αποτελεί δείκτη αναφοράς επιτοκίου, κατά την έννοια του

άρθρου 3, παράγραφος 1, σημείο 22, του κανονισμού 2016/1011), καθορίστηκε δε κατά την ημερομηνία σύναψης της σύμβασης σε 1,79 %, πλέον σταθερού περιθωρίου 1,85 %, και προσαρμοζόταν σε συνάρτηση με την εξέλιξη του ως άνω δείκτη σε εξαμηνιαία βάση.

43 Στους γενικούς όρους της επίμαχης στην κύρια δίκη δανειακής σύμβασης, ο δείκτης αναφοράς WIBOR 6M περιγράφεται ως ο δείκτης αναφοράς των καταθέσεων σε πολωνικά ζλότι εξάμηνης διάρκειας στην πολωνική διατραπεζική αγορά, η τιμή του οποίου καθορίζεται σύμφωνα με τους κανόνες που αφορούν, μεταξύ άλλων, τον δείκτη αναφοράς WIBOR, και ο οποίος δημοσιεύεται στον ενημερωτικό ιστότοπο του διαχειριστή των δεικτών αυτών, GPW Benchmark.

44 Σύμφωνα με τους ειδικούς όρους της δανειακής σύμβασης, η PKO ενημέρωσε τον δανειολήπτη για τον κίνδυνο που συνδέεται με την εφαρμογή κυμαινόμενου επιτοκίου και συνίσταται στην αύξηση του ποσού των τόκων και, κατά συνέπεια, των μηνιαίων δόσεων σε περίπτωση αύξησης του δείκτη αναφοράς. Οι γενικοί όροι επίσης περιείχαν σχετικές πληροφορίες.

45 Αφού αμφισβήτησε, χωρίς αποτέλεσμα, ενώπιον της PKO τη νομιμότητα των συμβατικών διατάξεων περί κυμαινόμενου επιτοκίου, ο ενάγων της κύριας δίκης άσκησε στις 18 Σεπτεμβρίου 2023 αγωγή κατά της τράπεζας ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, ήτοι του Sąd Okręgowy w Częstochowie (περιφερειακού δικαστηρίου Częstochowa, Πολωνία).

46 Με την αγωγή ζητεί, αφενός, να διαπιστωθεί είτε ότι η ρήτρα κυμαινόμενου επιτοκίου της επίμαχης στην κύρια δίκη δανειακής σύμβασης, καθόσον παραπέμπει στον δείκτη αναφοράς WIBOR 6M, είναι καταχρηστική και, ως εκ τούτου, δεν τον δεσμεύει κατά το μέτρο αυτό είτε ότι η ρήτρα αυτή είναι εν πάση περιπτώσει άκυρη και, αφετέρου, να του καταβληθεί το ποσό των 10 828,93 PLN (περίπου 2 620 ευρώ), πλέον τόκων υπερημερίας.

47 Το αιτούν δικαστήριο εκθέτει ότι, κατά τον ενάγοντα της κύριας δίκης, η PKO δεν παρέσχε αξιόπιστες, κατανοητές και αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με τον κίνδυνο που συνδέεται με την εφαρμογή κυμαινόμενου επιτοκίου και με τον μηχανισμό καθορισμού του δείκτη αναφοράς WIBOR 6M, ιδίως όσον αφορά το ότι οι τράπεζες που παρέχουν τα δεδομένα βάσει των οποίων καθορίζεται ο δείκτης αυτός, στις οποίες συγκαταλέγεται η PKO, μπορούσαν να ασκήσουν επιρροή στον καθορισμό των διαδοχικών τιμών του δείκτη ανεξαρτήτως των οικονομικών συνθηκών που επικρατούν στην εθνική διατραπεζική αγορά και της οικονομικής πραγματικότητας. Ο ενάγων της κύριας δίκης υποστηρίζει ότι οι τράπεζες διαμορφώνουν κατ' αυτόν τον τρόπο «κρυφό περιθώριο κέρδους», ενώ οι ρήτρες κυμαινόμενου επιτοκίου πρέπει να αναφέρονται σε αντικειμενικούς δείκτες, επί των οποίων οι συμβαλλόμενοι στις συμβάσεις πίστωσης δεν μπορούν να ασκήσουν καμία επιρροή. Κατά τον ενάγοντα, η PKO ήταν, ως εκ τούτου, σε θέση να επηρεάσει το ύψος της οφειλής του δανειολήπτη όσον αφορά τους τόκους και, επιπλέον, μετακύλισε σε αυτόν το σύνολο του κινδύνου από τη διακύμανση του επιτοκίου.

48 Ο ενάγων της κύριας δίκης υποστηρίζει επίσης ότι η PKO δεν του παρέσχε πληροφορίες σχετικά με σύνθεση του δείκτη αναφοράς WIBOR 6M και ότι, για τον λόγο αυτόν, δεν ήταν σε θέση να εκτιμήσει τις οικονομικές συνέπειες της δέσμευσής του.

49 Όσον αφορά τις συνέπειες της προβαλλόμενης ακυρότητας της παραπομπής στον δείκτη WIBOR 6M, ο ενάγων της κύριας δίκης υποστηρίζει ότι η βαλλόμενη ρήτρα της επίμαχης στην κύρια δίκη δανειακής σύμβασης, στο μέτρο που περιέχει τέτοια παραπομπή, πρέπει να θεωρηθεί αυτοτελής ρήτρα, μπορεί δε, ως εκ τούτου, η ρήτρα αυτή να καταργηθεί χωρίς να θιγεί η ουσία της σύμβασης και να διατηρηθεί ως συμβατικό επιτόκιο μόνον το σταθερό περιθώριο που συμφωνήθηκε υπέρ της τράπεζας.

50 Η PKO αμφισβητεί τον ισχυρισμό ότι ο δείκτης αναφοράς WIBOR 6M δεν σχετίζεται με πραγματικές συναλλαγές, καθώς και τον ισχυρισμό περί της δυνατότητας των τραπεζών που συνεισφέρουν στον δείκτη να τον παραποιήσουν ή να συνάψουν μεταξύ τους συμφωνία για τον καθορισμό των διαδοχικών τιμών του.

51 Υποστηρίζει ότι ο ενάγων της κύριας δίκης ενημερώθηκε δεόντως σχετικά με τους κινδύνους που συνδέονται με τη σύναψη δανειακής σύμβασης κυμαινόμενου επιτοκίου και υπογραμμίζει ότι το προβλεπόμενο από την επίμαχη στην κύρια δίκη σύμβαση επιτόκιο ήταν σημαντικά χαμηλότερο από το νόμιμο επιτόκιο, και ακόμη πιο χαμηλό από το ανώτατο επιτόκιο που ορίζει ο νόμος περί αστικού κώδικα, ως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης.

52 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι οι ισχυρισμοί του ενάγοντος της κύριας δίκης αφορούν τον ενδεχομένως καταχρηστικό χαρακτήρα της χρήσης του δείκτη αναφοράς WIBOR 6M σε ρήτρες εφαρμογής κυμαινόμενου επιτοκίου σε σύμβαση ενυπόθηκου δανείου. Διαπιστώνει ότι πρόκειται εν προκειμένω για δείκτη αναφοράς κρίσιμης σημασίας, κατά την έννοια του άρθρου 20, παράγραφος 1, του κανονισμού 2016/1011.

53 Κατά πρώτον, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται εάν είναι καν δυνατόν, λαμβανομένου υπόψη του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13, να εξεταστεί υπό το πρίσμα της οδηγίας αυτής ρήτρα εφαρμογής κυμαινόμενου επιτοκίου σε σύμβαση ενυπόθηκου δανείου που έχει συναφθεί στην Πολωνία.

54 Συγκεκριμένα, επισημαίνει ότι το επιτόκιο που προβλέπεται στην επίμαχη στην κύρια δίκη δανειακή σύμβαση καθορίστηκε με τη μέθοδο του άρθρου 29, παράγραφος 2, του νόμου για την ενυπόθηκη πίστη, το οποίο προβλέπει ότι, εφόσον δεν έχει οριστεί σταθερό επιτόκιο, το επιτόκιο ορίζεται ως το άθροισμα της τιμής του δείκτη αναφοράς και του ύψους του περιθωρίου που ορίζεται στη σύμβαση. Επομένως, σε περίπτωση εφαρμογής κυμαινόμενου επιτοκίου, ο νόμος επιβάλλει ως υποχρεωτική τη χρήση δείκτη αναφοράς. Μπορεί επίσης να έχει σημασία ότι, σε περίπτωση χρήση δείκτης αναφοράς κρίσιμης σημασίας κατά την έννοια του κανονισμού 2016/1011, όπως συμβαίνει εν προκειμένω, η προστασία των καταναλωτών είναι ενισχύεται σημαντικά σε σύγκριση με την περίπτωση κατά την οποία χρησιμοποιούνται άλλοι δείκτες.

55 Κατά δεύτερον, εφόσον η βαλλόμενη ρήτρα της επίμαχης στην κύρια δίκη δανειακής σύμβασης μπορεί να εξεταστεί υπό το πρίσμα της οδηγίας 93/13, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η ρήτρα αυτή αποτελεί μέρος του κυρίου αντικειμένου της σύμβασης, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 2, της οδηγίας, και διερωτάται, συνακόλουθα, ως προς την τήρηση της απαίτησης διαφάνειας που επιβάλλει η διάταξη αυτή.

56 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι η βαλλόμενη ρήτρα καθορίζει τη μέθοδο προσαρμογής του επιτοκίου και την περιοδικότητα των προσαρμογών, ότι ο συμβατικός δείκτης αναφοράς παρέχεται από διαχειριστή που έχει λάβει άδεια σύμφωνα με τον κανονισμό 2016/1011, ότι η σύμβαση περιέχει πληροφορίες σχετικά με τον διαχειριστή και τη βάση καθορισμού του δείκτη αναφοράς και ότι το κοινό έχει εύκολη πρόσβαση στις διαδοχικές τιμές του δείκτη.

57 Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται εάν η απαίτηση διαφάνειας επιβάλλει στον επαγγελματία δανειστή να παρέχει και άλλες πληροφορίες, οι οποίες θα μπορούσαν να παράσχουν στον καταναλωτή τη δυνατότητα να διαμορφώσει γνώμη σχετικά με τη μελλοντική εξέλιξη του συμβατικού δείκτη αναφοράς και τις συνέπειες της εξέλιξης αυτής στις συμβατικές δεσμεύσεις του. Ως τέτοιες συμπληρωματικές πληροφορίες που ενδεχομένως απαιτούνται το

αιτούν δικαστήριο αναφέρει τον τρόπο με τον οποίο σχεδιάζεται ο δείκτης, τους παράγοντες και τις περιστάσεις που επηρεάζουν τον καθορισμό της τιμής του, όπως είναι οι δείκτες πληθωρισμού και ανεργίας, η ύπαρξη ενδεχόμενων «ανησυχιών» ως προς τη διαφάνεια της λειτουργίας του, οι οποίες συνδέονται με το γεγονός ότι τα δεδομένα εισόδου παρέχονται από τράπεζες και δεν αντιστοιχούν κατ' ανάγκην σε πραγματικές συναλλαγές, τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται για την κατάρτιση των δεδομένων αυτών, τον τρόπο με τον οποίο συλλέγονται προτού παρασχεθούν και το γεγονός ότι ο δανειστής είναι μία από τις συνεισφέρουσες τράπεζες.

58 Ωστόσο, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει, πρώτον, ότι ούτε ο νόμος για την ενυπόθηκη πίστη ούτε οι οδηγίες 2008/48 και 2014/17 υποχρεώνουν τον πιστωτικό φορέα να παρέχει τέτοιες πληροφορίες και, δεύτερον, ότι τα στοιχεία που παρέχει η PKO ως συνεισφέρουσα στον δείκτη αναφοράς WIBOR 6M έχουν περιορισμένο αντίκτυπο σε αυτόν, καθώς η PKO είναι μία μόνον από τις δέκα συνεισφέρουσες τράπεζες. Επιπλέον, θεωρεί ότι η πολυπλοκότητα ή ο τεχνικός χαρακτήρας ορισμένων από τις πληροφορίες αυτές καθιστούν δυσχερή την παρουσίασή τους κατά τρόπο κατανοητό για τον μέσο καταναλωτή, ο οποίος στερείται οικονομικών γνώσεων, οπότε είναι δυνατόν η μη διαβίβαση τέτοιων πληροφοριών να μην ασκεί εν τέλει επιρροή στη λήψη αποφάσεων εκ μέρους των καταναλωτών.

59 Κατά τρίτον, εφόσον θεωρηθεί ότι η βαλλόμενη ρήτρα της επίμαχης στην υπόθεση της κύριας δίκης δανειακής σύμβασης στερείται διαφάνειας και πρέπει, ως εκ τούτου, να εξεταστεί εάν είναι καταχρηστική, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ποιες συνέπειες μπορεί να έχουν ορισμένες αμφιβολίες περί της διαφάνειας του τρόπου καθορισμού του δείκτη αναφοράς WIBOR 6M, αμφιβολίες τις οποίες η PKO όφειλε να γνωρίζει, αλλά για τις οποίες δεν ενημέρωσε τον καταναλωτή, με αποτέλεσμα η χρήση του δείκτη αυτού στη σύμβαση να μπορεί να δημιουργήσει ανισορροπία μεταξύ των μερών.

60 Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, κατά τον χρόνο σύναψης της δανειακής σύμβασης, στην πιστωτική αγορά στην Πολωνία, αφενός, συνάπτονταν σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα δάνεια με κυμαινόμενο επιτόκιο και, αφετέρου, για τη σύναψη τέτοιων δανείων χρησιμοποιούνταν ο δείκτης αναφοράς WIBOR. Κατά συνέπεια, ακόμη και αν ο καταναλωτής ήθελε να επιλέξει δάνειο με σταθερό επιτόκιο ή αν είχε αμφιβολίες ως προς τη λειτουργία του δείκτη αναφοράς WIBOR, ενδέχεται, ακόμη και αφού είχε ενημερωθεί δεόντως για τη λειτουργία του συγκεκριμένου δείκτη, να μην είχε άλλη επιλογή παρά να δεχθεί τη σύναψη δανειακής σύμβασης με κυμαινόμενο επιτόκιο αναπροσαρμοζόμενο βάσει του δείκτη αυτού. Εν πάση περιπτώσει, το πολωνικό δίκαιο επιβάλλει τη χρήση του δείκτη αναφοράς WIBOR, δεδομένου ότι αυτός έχει καταστεί δείκτης αναφοράς κρίσιμης σημασίας, κατά την έννοια του κανονισμού 2016/1011. Εξάλλου, κατά το αιτούν δικαστήριο, η χρήση άλλων δεικτών είναι δυσμενής για τον καταναλωτή, διότι οι δείκτες αυτοί χαρακτηρίζονται από χαμηλότερο βαθμό διαφάνειας.

61 Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται εάν η προσφορά πίστωσης με κυμαινόμενο επιτόκιο συνιστά, αυτή καθεαυτήν, προσβολή του συμφέροντος του καταναλωτή, διότι αυτός εκτίθεται, καθ' όλη τη διάρκεια ισχύος της σύμβασης, στον κίνδυνο αύξησης των τόκων, με μόνη προστασία το ανώτατο νόμιμο όριο των εφαρμοστέων επιτοκίων.

62 Τέλος, κατά τέταρτον, σε περίπτωση που από την εξέταση μιας ρήτρας διαπιστωθεί ότι η χρήση του δείκτη αναφοράς WIBOR είναι καταχρηστική, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς τις συνέπειες της διαπίστωσης αυτής.

63 Το αιτούν δικαστήριο εξετάζει, συγκεκριμένα, όσον αφορά την βαλλόμενη ρήτρα της επίμαχης στην κύρια δίκη δανειακής σύμβασης, εάν μπορεί να θεωρηθεί ότι η παραπομπή στον δείκτη αναφοράς WIBOR 6M μπορεί να διαχωριστεί ως διακριτή συμβατική υποχρέωση και, συνακόλουθα, εάν μπορεί να κηρυχθεί άκυρο μόνον το στοιχείο αυτό, ούτως ώστε να αποφευχθούν οι δυσμενείς για τον καταναλωτή συνέπειες της ακύρωσης της σύμβασης στο σύνολό της. Στην περίπτωση αυτή, το χρεωστικό επιτόκιο θα συμπίπτει με το σταθερό περιθώριο που συμφωνήθηκε υπέρ της τράπεζας.

64 Το αιτούν δικαστήριο παρατηρεί, ωστόσο, ότι, κατά την κρατούσα εθνική νομολογία, μια τέτοια τροποποίηση θα επηρέαζε την ουσία της συγκεκριμένης ρήτρας. Επισημαίνει, μεταξύ άλλων, ότι η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης δανειακή σύμβαση, όπως τροποποιήθηκε, θα είχε αισθητά διαφορετικές προοπτικές για τα συμβαλλόμενα μέρη, ιδίως λόγω του ότι ο προνομιακός χαρακτήρας ενός δανείου σταθερού επιτοκίου εξαρτάται από την προβλέψιμη εξέλιξη των επιτοκίων κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης.

65 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Sąd Okręgowy w Częstochowie (περιφερειακό δικαστήριο Częstochowa) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 1, παράγραφος 2, της [οδηγίας 93/13] την έννοια ότι επιτρέπει την εξέταση των συμβατικών ρητρών που προβλέπουν κυμαινόμενο επιτόκιο βάσει του δείκτη αναφοράς WIBOR;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, έχει το άρθρο 4, παράγραφος 2, της [οδηγίας 93/13] την έννοια ότι επιτρέπει την εξέταση των συμβατικών ρητρών που προβλέπουν κυμαινόμενο επιτόκιο βάσει του δείκτη αναφοράς WIBOR;

3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο και στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, έχει το άρθρο 3, παράγραφος 1, της [οδηγίας 93/13] την έννοια ότι μπορεί να θεωρηθεί ότι ρήτρα σύμβασης που προβλέπει κυμαινόμενο επιτόκιο βάσει του WIBOR αντιβαίνει στις επιταγές της καλής πίστης και δημιουργεί σημαντική ανισορροπία των συμβατικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων εις βάρος του καταναλωτή, λόγω της ανεπαρκούς ενημερώσεως του καταναλωτή σχετικά με την έκθεσή του στον κίνδυνο του κυμαινόμενου επιτοκίου, ιδίως λόγω της μη αναφοράς του τρόπου με τον οποίο διαμορφώνεται ο δείκτης αναφοράς επί τη βάσει του οποίου καθορίζεται το κυμαινόμενο επιτόκιο και των αμφιβολιών που συνδέονται με την έλλειψη διαφάνειας και την άνιση κατανομή του εν λόγω κινδύνου μεταξύ των συμβαλλομένων;

4) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στα προηγούμενα προδικαστικά ερωτήματα, έχουν το άρθρο 6, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 2, δεύτερο εδάφιο, και το άρθρο 2 της [οδηγίας 93/13], την έννοια ότι, αν συμβατική ρήτρα η οποία προβλέπει κυμαινόμενο επιτόκιο καθοριζόμενο βάσει του δείκτη αναφοράς WIBOR κριθεί καταχρηστική, είναι δυνατόν να εξακολουθήσει να ισχύει η σύμβαση στην οποία το επιτόκιο του κεφαλαίου του δανείου θα καθορίζεται μόνο με βάση τον δεύτερο συντελεστή καθορισμού του επιτοκίου τον οποίο αυτή προβλέπει, ήτοι το σταθερό περιθώριο της τράπεζας, όπερ θα μετέτρεπε το επιτόκιο του δανείου από κυμαινόμενο σε σταθερό;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

66 Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι εμπίπτει στην προβλεπόμενη στη διάταξη αυτήν εξαίρεση ρήτρα σύμβασης ενυπόθηκου δανείου η οποία προβλέπει κυμαινόμενο επιτόκιο βασιζόμενο σε δείκτη αναφοράς, κατά την έννοια του κανονισμού 2016/1011, και σταθερό περιθώριο.

67 Το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει συναφώς, αφενός, ότι το κυμαινόμενο επιτόκιο που προβλέπεται στη βαλλόμενη ρήτρα της επίμαχης στην κύρια δίκη δανειακής σύμβασης συνάδει προς το άρθρο 29, παράγραφος 2, του νόμου για την ενυπόθηκη πίστη και, αφετέρου, ότι, καθόσον η αρμόδια εθνική αρχή έχει χορηγήσει την προβλεπόμενη στο άρθρο 34 του κανονισμού 2016/1011 άδεια στον διαχειριστή του δείκτη αναφοράς WIBOR που μνημονεύεται στη βαλλόμενη ρήτρα, τεκμαίρεται ότι ο δείκτης αυτός συνάδει με το σύνολο των διατάξεων του κανονισμού που εφαρμόζονται στους δείκτες αναφοράς κρίσιμης σημασίας.

68 Υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 εξαιρεί από το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της τις συμβατικές ρήτρες που απηχούν «νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου», φράση η οποία, υπό το πρίσμα της δέκατης τρίτης αιτιολογικής σκέψης της οδηγίας, καλύπτει εννοιολογικά όχι μόνον τις διατάξεις του εθνικού δικαίου οι οποίες εφαρμόζονται μεταξύ των συμβαλλομένων μερών ανεξαρτήτως της επιλογής τους, αλλά και εκείνες οι οποίες είναι ενδοτικού δικαίου, ήτοι εφαρμόζονται κατ' αρχήν ελλείψει διαφορετικής συμφωνίας των συμβαλλομένων (απόφαση της 5ης Μαΐου 2022, Zagrebačka banka, C-567/20, EU:C:2022:352, σκέψη 55 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), δεδομένου ότι οι ρήτρες αυτές θεωρείται ότι δεν περιέχουν στοιχεία καταχρηστικότητας.

69 Η εξαίρεση που προβλέπει η διάταξη αυτή πρέπει να ερμηνεύεται στενά (απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2018, OTP Bank και OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, σκέψη 54 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

70 Όσον αφορά, κατά πρώτον, το ότι η βαλλόμενη ρήτρα της επίμαχης στην κύρια δίκη δανειακής σύμβασης συνάδει με το άρθρο 29, παράγραφος 2, του νόμου για την ενυπόθηκη πίστη, επισημαίνεται ότι η διάταξη αυτή προβλέπει απλώς ότι, αν οι συμβαλλόμενοι σε σύμβαση ενυπόθηκου δανείου δεν έχουν συμφωνήσει σταθερό επιτόκιο, η μέθοδος καθορισμού του επιτοκίου βασίζεται στην τιμή του δείκτη αναφοράς και στο ύψος του περιθωρίου που ορίζεται στη σύμβαση.

71 Από τη σκέψη 33 της απόφασης της 30ής Μαΐου 2024, Raiffeisen Bank (C-176/23, EU:C:2024:443), προκύπτει ότι η εξαίρεση που προβλέπεται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 δεν έχει εφαρμογή σε περίπτωση κατά την οποία η ρύθμιση απλώς θεσπίζει ένα γενικό πλαίσιο για τον καθορισμό του επιτοκίου της σύμβασης, καταλείποντας στον επαγγελματία την ευχέρεια να επιλέξει τον δείκτη αναφοράς του επιτοκίου και το ύψος του σταθερού περιθωρίου που μπορεί να προστεθεί στο επιτόκιο.

72 Κατά συνέπεια, εθνική διάταξη όπως το άρθρο 29, παράγραφος 2, του νόμου για την ενυπόθηκη πίστη δεν είναι ικανή να εμποδίσει την εφαρμογή της οδηγίας 93/13.

73 Κατά δεύτερον, όσον αφορά το γεγονός ότι ο δείκτης που περιλαμβάνεται στη βαλλόμενη ρήτρα της επίμαχης στην κύρια δίκη δανειακής σύμβασης είναι δείκτης αναφοράς, κατά την έννοια του κανονισμού 2016/1011, του οποίου η μεθοδολογία και, γενικότερα, η λειτουργία πρέπει να τηρούν το σύνολο των απαιτήσεων που επιβάλλει ο κανονισμός σχετικά με τους δείκτες αναφοράς κρίσιμης σημασίας, επισημαίνεται ότι, πράγματι, το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 αφορά κατ' αρχήν, όπως αναφέρει η δέκατη τρίτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας, τις νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις των κρατών μελών.

74 Οι διατάξεις που περιλαμβάνονται σε πράξεις εκδοθείσες από τον νομοθέτη της Ένωσης υπό τη μορφή κανονισμών πρέπει, πάντως, να εξομοιώνονται, από την άποψη αυτή, με τις νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις των κρατών μελών, λαμβανομένων υπόψη των αποτελεσμάτων των κανονισμών, όπως ορίζονται στο άρθρο 288, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ, εφόσον οι διατάξεις αυτές του δικαίου της Ένωσης αποσκοπούν, κατά τον ίδιο τρόπο, στον καθορισμό, κατά τρόπο επιτακτικό ή συμπληρωματικό, των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε ορισμένες συμβάσεις. Πράγματι, ο λόγος ύπαρξης της εξαίρεσης του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13, για τον οποίο έγινε λόγος στη σκέψη 68 της παρούσας απόφασης, ήτοι ότι είναι, κατ' αρχήν, θεμιτό να τεκμαίρεται ότι ο εθνικός νομοθέτης έχει καθιερώσει μεταξύ του συνόλου των εν λόγω δικαιωμάτων και υποχρεώσεων μια ισορροπία την οποία ο νομοθέτης της Ένωσης θέλησε να διαφυλάξει (πρβλ. απόφαση της 6ης Ιουλίου 2023, First Bank, C-593/22, EU:C:2023:555, σκέψη 22 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), ισχύει επίσης όταν τα εν λόγω δικαιώματα και υποχρεώσεις καθορίζονται άμεσα από τον ίδιο τον νομοθέτη της Ένωσης.

75 Τούτου λεχθέντος, διαπιστώνεται, όσον αφορά τον κανονισμό 2016/1011, ότι, πρώτον, σκοπός του είναι, σύμφωνα με το άρθρο 1, η θέσπιση κοινού πλαισίου για την εξασφάλιση της ακρίβειας και ακεραιότητας των δεικτών που χρησιμοποιούνται, μεταξύ άλλων, σε χρηματοπιστωτικές συμβάσεις, με σκοπό τη συμβολή στην ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και, παράλληλα, την επίτευξη υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών. Προς τούτο, ο κανονισμός θεσπίζει ένα σύνολο απαιτήσεων, ιδίως όσον αφορά τη μέθοδο καθορισμού των δεικτών αναφοράς, οι οποίες ισχύουν για τους διαχειριστές και τους συνεισφέροντες. Επομένως, ο κανονισμός δεν αποσκοπεί στην επίτευξη ισορροπίας μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων μερών στις χρηματοπιστωτικές συμβάσεις, αλλά θεσπίζει υποχρεώσεις που ισχύουν για οντότητες οι οποίες ενεργούν υπό συγκεκριμένες ιδιότητες, ανεξαρτήτως του ότι ένας δείκτης αναφοράς μπορεί να χρησιμοποιείται από τους συνεισφέροντες.

76 Δεύτερον, μολονότι η αρμόδια εθνική αρχή έχει χορηγήσει στον διαχειριστή του δείκτη αναφοράς WIBOR την άδεια του άρθρου 34 του κανονισμού 2016/1011 και έχει, ως εκ τούτου, βεβαιώσει ότι οι κανόνες που συνθέτουν τη μεθοδολογία του δείκτη συνάδουν με το σύνολο των απαιτήσεων που επιβάλλει ο κανονισμός, εντούτοις οι κανόνες αυτοί προέρχονται από ιδιωτικό φορέα, ήτοι από τον διαχειριστή του συγκεκριμένου δείκτη, και, επομένως, δεν είναι νομοθετικής ή κανονιστικής φύσεως, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13.

77 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι δεν εμπίπτει στην προβλεπόμενη στη διάταξη αυτήν εξαίρεση ρήτρα σύμβασης ενυπόθηκου δανείου η οποία προβλέπει κυμαινόμενο επιτόκιο βασιζόμενο σε δείκτη αναφοράς, κατά την έννοια του κανονισμού 2016/1011, και σταθερό περιθώριο, σε περίπτωση που οι νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις που εφαρμόζονται σε μια τέτοια ρήτρα απλώς καθορίζουν ένα γενικό πλαίσιο για τον καθορισμό του επιτοκίου των συμβάσεων αυτών, αφήνοντας συγχρόνως στον επαγγελματία την ευχέρεια να καθορίσει τον συμβατικό δείκτη αναφοράς ή το σταθερό περιθώριο που μπορεί να προστεθεί στην τιμή του δείκτη.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

78 Υπενθυμίζεται, κατ' αρχάς, ότι, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13, η εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών δεν αφορά ούτε τον καθορισμό του κυρίου αντικειμένου της σύμβασης ούτε την αναλογικότητα μεταξύ της τιμής και της αμοιβής, αφενός, και των υπηρεσιών ή αγαθών που θα παρασχεθούν ως αντάλλαγμα, αφετέρου, εφόσον οι ρήτρες αυτές είναι διατυπωμένες κατά τρόπο σαφή και κατανοητό.

79 Όπως προκύπτει από τα εκτιθέμενα στην απόφαση περί παραπομπής σχετικά με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι ρήτρα σύμβασης ενυπόθηκου δανείου η οποία προβλέπει κυμαινόμενο επιτόκιο βασιζόμενο σε δείκτη αναφοράς και σταθερό περιθώριο κέρδους, όπως η βαλλόμενη ρήτρα της επίμαχης στην κύρια δίκη δανειακής σύμβασης, θα μπορούσε να σχετίζεται με τον «καθορισμό του κυρίου αντικειμένου της σύμβασης», κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 2, και της σχετικής με τη διάταξη αυτή νομολογίας, σύμφωνα με την οποία η διάταξη αυτή αφορά τις ρήτρες που ορίζουν τις ουσιώδεις παροχές της σύμβασης και, ως τέτοιες, τη χαρακτηρίζουν [πρβλ. αποφάσεις της 30ής Απριλίου 2014, Kásler και Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, σκέψη 49, και της 16ης Μαρτίου 2023, Caixabank (Προμήθεια για τα έξοδα φακέλου), C-565/21, EU:C:2023:212, σκέψη 17].

80 Ο κατά τα ανωτέρω χαρακτηρισμός της σύμβασης, ο οποίος εμπίπτει στην αρμοδιότητα του αιτούντος δικαστηρίου (πρβλ. απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2019, Kiss και CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, σκέψη 33 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), φαίνεται να συνάδει με τη νομολογία του Δικαστηρίου, το οποίο έχει διευκρινίσει ότι ρήτρα περί καθορισμού του επιτοκίου μπορεί να αποτελεί μέρος του κυρίου αντικειμένου της σύμβασης (απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, σκέψη 62).

81 Καθόσον θεωρεί ότι η βαλλόμενη ρήτρα της επίμαχης δανειακής σύμβασης μπορεί να αφορά τον καθορισμό του κυρίου αντικειμένου της σύμβασης, το αιτούν δικαστήριο ζητεί την ερμηνεία της φράσης «εφόσον οι ρήτρες αυτές είναι διατυπωμένες κατά τρόπο σαφή και κατανοητό», με την οποία ο νομοθέτης της Ένωσης εισήγαγε απαίτηση περί διαφάνειας στο άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 (πρβλ. απόφαση της 30ής Απριλίου 2025, Justa, C-39/24, EU:C:2025:298, σκέψεις 29 και 35 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Πράγματι, όπως προκύπτει από τη διάταξη αυτήν, ο καταχρηστικός χαρακτήρας ρήτρας που αφορά τον καθορισμό του κυρίου αντικειμένου της σύμβασης μπορεί να εξεταστεί μόνον εφόσον αποδεικνύεται ότι η βαλλόμενη ρήτρα δεν παρουσιάζεται «κατά τρόπο σαφή και κατανοητό» και, επομένως, δεν πληροί την απαίτηση περί διαφάνειας.

82 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, ειδικότερα, αν ο πιστωτικός φορέας πρέπει να παρέχει ενδείξεις ως προς ορισμένα στοιχεία της μεθόδου καθορισμού του συμβατικού δείκτη αναφοράς, όπως το ότι τα χρησιμοποιούμενα δεδομένα εισόδου αντιστοιχούν σε μη οριστικοποιημένες προσφορές συναλλαγών ή σε παράγοντες που ενδέχεται να επηρεάσουν τη μεταβολή του δείκτη αυτού.

83 Πρέπει, συνεπώς, να γίνει δεκτό ότι, με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι, όταν σύμβαση ενυπόθηκου δανείου περιέχει ρήτρα κυμαινόμενου επιτοκίου βασιζόμενου σε δείκτη αναφοράς, κατά την έννοια του κανονισμού 2016/1011, η απαίτηση διαφάνειας που απορρέει από τη διάταξη αυτήν επιβάλλει στον πιστωτικό φορέα ορισμένες ειδικές υποχρεώσεις παροχής πληροφοριών όσον αφορά τη μέθοδο καθορισμού του δείκτη αναφοράς.

84 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι η εν λόγω απαίτηση περί διαφάνειας επιβάλλει όχι μόνον να είναι το κείμενο της συγκεκριμένης ρήτρας κατανοητό για τον καταναλωτή, αλλά και να παρέχεται σε αυτόν η δυνατότητα να εκτιμήσει, βάσει σαφών και κατανοητών κριτηρίων, τις οικονομικές συνέπειες που απορρέουν για τον ίδιο από τη συγκεκριμένη ρήτρα (πρβλ. απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2019, Kiss και CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, σκέψη 37 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

85 Πράγματι, η παροχή, πριν από τη σύναψη της σύμβασης, πληροφόρησης σχετικά με τους συμβατικούς όρους και τις συνέπειες της σύναψης της σύμβασης είναι ουσιώδους σημασίας για τους καταναλωτές. Βάσει, μεταξύ άλλων, της πληροφόρησης αυτής, ο καταναλωτής αποφασίζει αν επιθυμεί να δεσμεύεται από τους όρους που έχει καταρτίσει εκ των προτέρων ο επαγγελματίας. Κατά συνέπεια, και δεδομένου ότι το σύστημα προστασίας που θεσπίζει η οδηγία 93/13 στηρίζεται στην παραδοχή ότι ο καταναλωτής ευρίσκεται σε ασθενέστερη θέση έναντι του επαγγελματία όσον αφορά, μεταξύ άλλων, το επίπεδο πληροφόρησης, η απαίτηση διαφάνειας πρέπει να ερμηνεύεται με ευρύτητα [απόφαση της 13ης Ιουλίου 2023, Banco Santander (Παραπομπή σε επίσημο δείκτη), C-265/22, EU:C:2023:578, σκέψεις 51 και 52 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

86 Όσον αφορά ειδικότερα ρήτρα η οποία, στο πλαίσιο σύμβασης ενυπόθηκου δανείου, προβλέπει ως αντάλλαγμα για τον δανεισμό την καταβολή τόκων υπολογιζομένων με κυμαινόμενο επιτόκιο, η απαίτηση περί διαφάνειας επιβάλλει να είναι ο μέσος καταναλωτής, ο οποίος έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως επιμελής και συνετός, σε θέση να κατανοήσει τη συγκεκριμένη λειτουργία του τρόπου υπολογισμού του επιτοκίου και, συνεπώς, να αξιολογήσει, βάσει σαφών και κατανοητών κριτηρίων, τις δυνητικά σημαντικές οικονομικές συνέπειες μιας τέτοιας ρήτρας για τις χρηματοπιστωτικές του υποχρεώσεις (απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 2024, Kutxabank, C-300/23, EU:C:2024:1026, σκέψη 79 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

87 Η τήρηση της απαίτησης περί διαφάνειας πρέπει να εκτιμάται λαμβανομένων υπόψη όλων των κρίσιμων πραγματικών στοιχείων, στα οποία συγκαταλέγονται όχι μόνον οι ρήτρες της συγκεκριμένης σύμβασης, αλλά και η διαφήμιση και η πληροφόρηση που παρέχει ο πιστωτικός φορέας στο πλαίσιο της διαπραγμάτευσης της σύμβασης (απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2019, Kiss και CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, σκέψη 44 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

88 Πρέπει επίσης να συνεκτιμηθεί ότι τα κύρια στοιχεία σχετικά με τον υπολογισμό του δείκτη αναφοράς είναι ευχερώς προσβάσιμα, λόγω της δημοσίευσής τους, υπό την προϋπόθεση ότι, λαμβανομένων υπόψη των δημοσιοποιημένων και προσβάσιμων πληροφοριακών στοιχείων καθώς και των πληροφοριών που έχει, κατά περίπτωση, παράσχει ο επαγγελματίας, ο μέσος καταναλωτής, ο οποίος έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως επιμελής και συνετός, δύναται να κατανοήσει τη συγκεκριμένη λειτουργία του τρόπου υπολογισμού του επιτοκίου και, συνεπώς, να αξιολογήσει, βάσει σαφών και κατανοητών κριτηρίων, τις δυνητικά σημαντικές οικονομικές συνέπειες μιας τέτοιας ρήτρας για τις χρηματοπιστωτικές του υποχρεώσεις (απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 2024, Kutxabank, C-300/23, EU:C:2024:1026, σκέψεις 80 και 82 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

89 Εξάλλου, προκειμένου να κριθεί αν ρήτρα σύμβασης πίστωσης που εμπίπτει στο άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 πληροί την επιβαλλόμενη από τη διάταξη αυτήν απαίτηση περί διαφάνειας, πρέπει να ληφθεί υπόψη το σύνολο των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης οι οποίες καθορίζουν τις υποχρεώσεις ενημέρωσης των καταναλωτών και ενδέχεται να έχουν εφαρμογή στην οικεία σύμβαση (πρβλ. απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2018, EOS KSI Slovensko, C-448/17, EU:C:2018:745, σκέψη 62).

90 Εν προκειμένω, όσον αφορά σύμβαση ενυπόθηκου δανείου η οποία εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2014/17 και της οποίας το κυμαινόμενο επιτόκιο βασίζεται σε δείκτη αναφοράς κατά την έννοια του κανονισμού 2016/1011, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι οι δύο αυτές πράξεις καθορίζουν επακριβώς τις υποχρεώσεις όσον αφορά την παροχή πληροφοριών προς τους καταναλωτές, με σκοπό την προστασία τους, όπως προκύπτει, μεταξύ άλλων, από την αιτιολογική σκέψη 7 της οδηγίας, καθώς και από τις αιτιολογικές σκέψεις 5, 6 και 71 του κανονισμού.

91 Συγκεκριμένα, η οδηγία 2014/17 οριοθετεί σε πολλά επίπεδα την υποχρέωση παροχής πληροφοριών που υπέχουν οι πιστωτικοί φορείς.

92 Αφενός, κατά το στάδιο των επαφών με συγκεκριμένο υποψήφιο δανειολήπτη, το άρθρο 14 της οδηγίας 2014/17 επιβάλλει στον πιστωτικό φορέα την υποχρέωση να παρέχει τις εξατομικευμένες προσυμβατικές πληροφορίες που είναι αναγκαίες προκειμένου ο υποψήφιος δανειολήπτης να είναι σε θέση να συγκρίνει τις διαθέσιμες στην αγορά πιστώσεις, να εκτιμήσει τις συνέπειές τους και να λάβει τεκμηριωμένη απόφαση. Οι πληροφορίες αυτές πρέπει να παρέχονται μέσω του ESIS, το οποίο αποτελεί τυποποιημένο ενημερωτικό έγγραφο σε επίπεδο ΕΕ. Κατά το άρθρο 17, παράγραφος 6, της οδηγίας, σε περίπτωση πίστωσης κυμαινόμενου επιτοκίου, ο καταναλωτής πρέπει να ενημερώνεται, τουλάχιστον μέσω του ESIS, σχετικά με τις πιθανές συνέπειες των αναπροσαρμογών του επιτοκίου επί των οφειλόμενων ποσών και επί του ΣΕΠΕ, πρέπει δε να του παρέχεται ένα πρόσθετο ΣΕΠΕ, που να καταδεικνύει τους πιθανούς κινδύνους που συνδέονται με τυχόν σημαντική αύξηση του χρεωστικού επιτοκίου, οι δε πληροφορίες αυτές πρέπει να συνοδεύονται από προειδοποίηση με την οποία να τονίζεται ότι το συνολικό κόστος της πίστωσης για τον καταναλωτή, όπως αυτό προσδιορίζεται από το ΣΕΠΕ, μπορεί να μεταβληθεί.

93 Από το παράρτημα ΙΙ της οδηγίας 2014/17, στο οποίο απαριθμούνται τα στοιχεία που πρέπει να περιλαμβάνονται στο ESIS καθώς και το περιεχόμενό τους (μέρος Α) και το οποίο περιέχει τις οδηγίες που πρέπει να ακολουθούν οι πιστωτικοί φορείς για τη συμπλήρωσή του (μέρος Β), προκύπτει ότι, όταν προσφέρεται σε καταναλωτή σύμβαση ενυπόθηκου δανείου με κυμαινόμενο επιτόκιο, ο πιστωτικός φορέας υπέχει ειδική υποχρέωση παροχής πληροφοριών όσον αφορά τον αντίκτυπο που μπορεί να έχει η διακύμανση του επιτοκίου για το ΣΕΠΕ. Συναφώς, επισημαίνεται ότι οι τροποποιήσεις που ο νομοθέτης της Ένωσης επέφερε στην οδηγία με τον κανονισμό 2016/1011 δεν αφορούσαν το παράρτημα ΙΙ. Επομένως, ο νομοθέτης δεν όρισε ότι, για τις πιστώσεις κυμαινόμενου επιτοκίου που βασίζονται σε δείκτη αναφοράς κατά την έννοια του κανονισμού, το ESIS πρέπει να περιέχει συγκεκριμένες πληροφορίες όσον αφορά τη μέθοδο καθορισμού του δείκτη αναφοράς ή τις πιθανές αιτίες της μεταβολής του.

94 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας 2014/17, το εθνικό δίκαιο των κρατών μελών δεν μπορεί να περιέχει διατάξεις που να παρεκκλίνουν από αυτές του άρθρου 14, παράγραφος 2, και του παραρτήματος ΙΙ, μέρος Α, της οδηγίας, όσον αφορά την παροχή τυποποιημένων προσυμβατικών πληροφοριών μέσω ESIS.

95 Αφετέρου, γενικότερα, κατά το άρθρο 13, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο εα′, της οδηγίας 2014/17, πιστωτικός φορέας ο οποίος διαθέτει συμβάσεις πίστωσης που παραπέμπουν σε δείκτη αναφοράς, κατά την έννοια του κανονισμού 2016/1011, υποχρεούται να παρέχει, μεταξύ των γενικών πληροφοριών που πρέπει να καθιστά διαθέσιμες σε διαρκή βάση, «τα ονόματα των [οικείων] δεικτών αναφοράς και των διαχειριστών τους και τις δυνητικές επιπτώσεις στους καταναλωτές». Όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 71 του κανονισμού 2016/1011, με τον οποίο προστέθηκε η συγκεκριμένη διάταξη στην οδηγία 2014/17, ο νομοθέτης

της Ένωσης, επιβάλλοντας τη γνωστοποίηση των στοιχείων αυτών, επιδιώκει να διασφαλίσει την παροχή στους καταναλωτές των πληροφοριών που κρίνει κατάλληλες, λαμβανομένης υπόψη της ασθενέστερης θέσης στην οποία βρίσκονται αυτοί όσον αφορά την επιλογή δείκτη αναφοράς, λόγω της ασυμμετρίας της διαπραγματευτικής ισχύος και της εφαρμογής τυποποιημένων ρητρών.

96 Εξάλλου, δεδομένου ότι οι πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται σύμφωνα με το άρθρο 13, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο εα′, του κανονισμού είναι γενικές πληροφορίες σχετικά με τις συμβάσεις πίστωσης, τις οποίες ο πιστωτικός φορέας πρέπει να καθιστά διαθέσιμες σε συνεχή βάση, η περιλαμβανόμενη στη διάταξη αυτή φράση «δυνητικές επιπτώσεις στους καταναλωτές», απορρέουσες από συμβάσεις με δείκτη αναφοράς, δεν μπορεί να αφορά πληροφορίες με υψηλότερο βαθμό ακρίβειας σε σχέση με τις εξατομικευμένες προσυμβατικές πληροφορίες για τις οποίες γίνεται λόγος στις σκέψεις 92 και 93 της παρούσας απόφασης. Ειδικότερα, η φράση αυτή δεν μπορεί να αφορά τη μέθοδο καθορισμού του δείκτη ή των δεικτών αναφοράς που χρησιμοποιεί ο πιστωτικός φορέας στις συμβάσεις που προτείνει ή τους παράγοντες που ενδέχεται να επηρεάσουν την εξέλιξή τους.

97 Ο κανονισμός 2016/1011 καθορίζει τις υποχρεώσεις ενημέρωσης που επιβάλλονται στους διαχειριστές δεικτών αναφοράς.

98 Συναφώς, αφενός, το άρθρο 13 του κανονισμού επιβάλλει στους διαχειριστές γενική υποχρέωση διαφάνειας, βάσει της οποίας αυτοί οφείλουν, μεταξύ άλλων, να δημοσιεύουν ή να καθιστούν διαθέσιμα τα κύρια στοιχεία της μεθοδολογίας κάθε δείκτη ή οικογένειας δεικτών που παρέχεται και δημοσιεύεται.

99 Αφετέρου, το άρθρο 27 του κανονισμού επιβάλλει στους διαχειριστές, προς τον σκοπό της διαφάνειας και της προστασίας των καταναλωτών, να δημοσιεύουν κατά τρόπο προσβάσιμο, σαφή και ξεκάθαρο, για κάθε δείκτη αναφοράς ή οικογένεια δεικτών αναφοράς, δήλωση η οποία πρέπει, μεταξύ άλλων, να προσδιορίζει την αγορά ή την οικονομική πραγματικότητα για τη μέτρηση της οποίας χρησιμοποιείται ο δείκτης αναφοράς και τις συνθήκες υπό τις οποίες ενδέχεται η μέτρηση αυτή να καταστεί αναξιόπιστη, και να αναφέρει, βάσει τεχνικών προδιαγραφών, τα στοιχεία του υπολογισμού του δείκτη αναφοράς σε σχέση με τα οποία ενδέχεται να ασκηθεί διακριτική ευχέρεια, τα κριτήρια που ισχύουν για την άσκηση της διακριτικής ευχέρειας και τη θέση των προσώπων που μπορούν να ασκήσουν διακριτική ευχέρεια, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να αξιολογηθεί σε μεταγενέστερο επίπεδο η εν λόγω διακριτική ευχέρεια. Επιπλέον, η δήλωση αυτή περιέχει τους ορισμούς όλων των βασικών όρων σε σχέση με τον δείκτη αναφοράς, το σκεπτικό για την υιοθέτηση της μεθοδολογίας του δείκτη αναφοράς, τα κριτήρια και τις διαδικασίες που χρησιμοποιούνται για τον καθορισμό του δείκτη, συμπεριλαμβανομένων της περιγραφής των δεδομένων εισόδου, της προτεραιότητας που αποδίδεται στους διαφόρους τύπους δεδομένων εισόδου, των ελάχιστων δεδομένων που απαιτούνται για τον καθορισμό του δείκτη αναφοράς, της χρήσης μοντέλων ή μεθόδων παρεκβολής και όλων των διαδικασιών επανεξισορρόπησης των συνιστωσών του δείκτη αναφοράς, καθώς και τους ελέγχους και τους κανόνες που διέπουν κάθε άσκηση κρίσης ή διακριτικής ευχέρειας από τον διαχειριστή ή τους συνεισφέροντες με στόχο την εξασφάλιση συνέπειας στην άσκηση της κρίσης ή της διακριτικής ευχέρειας.

100 Όπως επισήμανε, κατ’ ουσίαν, η γενική εισαγγελέας με το σημείο 54 των προτάσεών της, η δημοσίευση των πληροφοριών για τις οποίες ευθύνεται ο διαχειριστής δείκτη αναφοράς είναι ικανή να παράσχει στους ενδιαφερόμενους, περιλαμβανομένων των καταναλωτών, τη δυνατότητα να κατανοήσουν τη μεθοδολογία που εφαρμόζεται για την παροχή του δείκτη.

101 Επομένως, όσον αφορά τις συμβάσεις πίστωσης για ακίνητα προοριζόμενα για κατοικία, από τον συνδυασμό της οδηγίας 2014/17 και του κανονισμού 2016/1011 απορρέουν συγκεκριμένες υποχρεώσεις ενημέρωσης των καταναλωτών όσον αφορά, αφενός, τις ρήτρες των συμβάσεων ενυπόθηκου δανείου με κυμαινόμενο επιτόκιο καθοριζόμενο βάσει δείκτη αναφοράς κατά την έννοια του κανονισμού και, αφετέρου, τους εν λόγω δείκτες αναφοράς, οι δε υποχρεώσεις αυτές κατανέμονται μεταξύ των πιστωτικών φορέων και των διαχειριστών των δεικτών. Από το συγκεκριμένο νομοθετικό πλαίσιο συνάγεται ότι οι πιστωτικοί φορείς οφείλουν να παρέχουν στους καταναλωτές τις ενδείξεις που θα τους επιτρέψουν, αφενός, να αξιολογήσουν τις συγκεκριμένες συνέπειες της διακύμανσης επιτοκίου επί των υποχρεώσεων που απορρέουν γι' αυτούς από την προτεινόμενη σύμβαση και, αφετέρου, να λάβουν γνώση όλων των πληροφοριών που οφείλει να δημοσιοποιήσει ο διαχειριστής δείκτη αναφοράς.

102 Στο πλαίσιο αυτό, δεδομένου ότι, βάσει της νομολογίας που υπομνήσθηκε στη σκέψη 89 της παρούσας απόφασης, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το σύνολο των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης που καθορίζουν υποχρεώσεις στον τομέα της ενημέρωσης των καταναλωτών οι οποίες ενδέχεται να έχουν εφαρμογή εν προκειμένω στη ρήτρα κυμαινόμενου επιτοκίου βασιζόμενου σε δείκτη αναφοράς, κατά την έννοια του κανονισμού 2016/1011, πρέπει να εκτιμηθεί εάν ο πιστωτικός φορέας τηρεί την απαίτηση περί διαφάνειας που απορρέει από την οδηγία 93/13, σε περίπτωση σύναψης σύμβασης ενυπόθηκου δανείου που περιέχει τέτοια ρήτρα, εφόσον η ρήτρα αυτή περιλαμβάνεται, όπως συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης, σε σύμβαση πίστωσης για ακίνητα προοριζόμενα για κατοικία, υπό το πρίσμα των υποχρεώσεων που υπέχει ο πιστωτικός φορέας από την οδηγία 2014/17.

103 Τούτου λεχθέντος, εφόσον τα δεδομένα που γνωστοποιεί ο πιστωτικός φορέας δεν παραπέμπουν απλώς σε δημόσια διαθέσιμα πληροφοριακά στοιχεία, όπως αυτά που κάθε διαχειριστής δείκτη αναφοράς υποχρεούται, εκ του κανονισμού 2016/1011, να καθιστά διαθέσιμα, αλλά περιγράφουν, συνοψίζουν ή επεξηγούν τα στοιχεία αυτά, τα εν λόγω δεδομένα πρέπει να είναι ακριβή σε σχέση με τα ως άνω πληροφοριακά στοιχεία.

104 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι, όταν σύμβαση ενυπόθηκου δανείου για ακίνητο προοριζόμενο για κατοικία περιλαμβάνει ρήτρα κυμαινόμενου επιτοκίου βασιζόμενου σε δείκτη αναφοράς, κατά την έννοια του κανονισμού 2016/1011, η απαίτηση διαφάνειας που απορρέει από τη διάταξη αυτή δεν επιβάλλει στον πιστωτικό φορέα ειδικές υποχρεώσεις παροχής πληροφοριών όσον αφορά τη μεθοδολογία του δείκτη αναφοράς. Το ότι ο πιστωτικός φορέας έχει τηρήσει το σύνολο των υποχρεώσεων παροχής πληροφοριών που υπέχει από την οδηγία 2014/17 όσον αφορά μια τέτοια ρήτρα και παρέσχε συμπληρωματικές πληροφορίες χωρίς να κοινοποιήσει ενδείξεις που δημιουργούν παραπλανητική εικόνα του δείκτη αναφοράς αποτελεί στοιχείο που αποδεικνύει ότι ο πιστωτικός φορέας τήρησε την απαίτηση περί διαφάνειας όσον αφορά τη ρήτρα αυτήν.

Επί του τρίτου ερωτήματος

105 Με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι, όταν ρήτρα σύμβασης ενυπόθηκου δανείου προβλέπει κυμαινόμενο επιτόκιο βασιζόμενο σε δείκτη αναφοράς κατά την έννοια του κανονισμού 2016/1011, αφενός, η έλλειψη ενημέρωσης του καταναλωτή σχετικά με ορισμένες ιδιαιτερότητες του συμβατικού δείκτη αναφοράς, και δη σχετικά με το ότι η μεθοδολογία καθορισμού του δείκτη προβλέπει τη χρήση δεδομένων που δεν αντιστοιχούν κατ' ανάγκην σε πραγματικές συναλλαγές και το ότι ο δανειστής είναι μία από τις τράπεζες που

συμβάλλουν στον καθορισμό του δείκτη αναφοράς, και, αφετέρου, αυτές καθεαυτές οι συγκεκριμένες ιδιαιτερότητες αποτελούν επαρκή στοιχεία ώστε η εν λόγω ρήτρα να χαρακτηριστεί ως καταχρηστική.

106 Εν προκειμένω, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει, αφενός, ότι ο ενάγων της κύριας δίκης αμφισβητεί την αντικειμενικότητα του δείκτη αναφοράς WIBOR 6M, υποστηρίζοντας ότι οι διαδοχικές τιμές του καθορίζονται βάσει δεδομένων τα οποία, στη συντριπτική πλειονότητά τους, δεν προκύπτουν από πραγματικές συναλλαγές στην πολωνική διατραπεζική αγορά, αλλά από προσφορές τιμών στη συγκεκριμένη αγορά, γεγονός που παρέχει στους συνεισφέροντες στον δείκτη αυτόν τη δυνατότητα να ενεργούν κατά διακριτική ευχέρεια.

107 Αφετέρου, ο ενάγων της κύριας δίκης διατείνεται ότι, λόγω του στοιχείου αυτού της μεθοδολογίας του δείκτη αναφοράς WIBOR 6M, η PKO έχει τη δυνατότητα να επηρεάζει την εξέλιξη του δείκτη, ούσα μία από τις συνεισφέρουσες τράπεζες, καθόσον παρέχει στον διαχειριστή του δείκτη δεδομένα που αυτός χρησιμοποιεί για τον καθορισμό των διαδοχικών τιμών του δείκτη. Με τον τρόπο αυτόν, η PKO, στο μέτρο που χρησιμοποιεί τον συγκεκριμένο δείκτη για τον καθορισμό του κυμαινόμενου επιτοκίου σύμβασης στην οποία η ίδια είναι συμβαλλόμενο μέρος, έχει τη δυνατότητα να επηρεάζει το επίπεδο της υποχρέωσης του δανειολήπτη και, ως εκ τούτου, να αυξάνει τα έσοδά της από τη σύμβαση. Ο ενάγων της κύριας δίκης υποστηρίζει ότι, υπό τις συνθήκες αυτές, είναι υποχρεωμένος να φέρει το σύνολο του κινδύνου που συνδέεται με τη διακύμανση του επιτοκίου, ενώ ο πιστωτικός φορέας εξασφαλίζει «κρυφό περιθώριο».

108 Προκαταρκτικώς, επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με τη νομολογία που υπομνήσθηκε στη σκέψη 81 της παρούσας απόφασης, η απάντηση στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα, σχετικά με την εκτίμηση του ενδεχόμενου καταχρηστικού χαρακτήρα ρήτρας όπως η βαλλόμενη ρήτρα της επίμαχης στην κύρια δίκη δανειακής σύμβασης, προϋποθέτει ότι το αιτούν δικαστήριο έχει προηγουμένως διαπιστώσει ότι δεν τηρήθηκε η απαίτηση περί διαφάνειας που επιβάλλει το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 όσον αφορά την εν λόγω ρήτρα.

109 Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, μολονότι η ενδεχόμενη μη τήρηση της συγκεκριμένης απαίτησης συνιστά ένα από τα στοιχεία που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στο πλαίσιο της εκτίμησης του καταχρηστικού χαρακτήρα συμβατικής ρήτρας, εντούτοις από το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 προκύπτει ότι η μη τήρηση της εν λόγω απαίτησης δεν αρκεί αφ’ εαυτής, ώστε η ρήτρα αυτή να χαρακτηριστεί ως καταχρηστική [πρβλ. απόφαση της 13ης Ιουλίου 2023, Banco Santander (Παραπομπή σε επίσημο δείκτη), C-265/22, EU:C:2023:578, σκέψη 66 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

110 Το ίδιο ισχύει και όταν η μη τήρηση της ως άνω απαίτησης οφείλεται σε παράβαση υποχρέωσης την οποία υπέχει ο επαγγελματίας από κανονιστική ρύθμιση της Ένωσης πέραν της οδηγίας 93/13, όπως θα μπορούσε να συμβαίνει, υπό περιστάσεις όπως αυτές της υπόθεσης της κύριας δίκης, σε σχέση με τις υποχρεώσεις παροχής πληροφοριών που επιβάλλει στους πιστωτικούς φορείς η οδηγία 2014/17.

111 Κατόπιν της διευκρινίσεως αυτής, υπενθυμίζεται ότι, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, ρήτρα σύμβασης που δεν απετέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης θεωρείται καταχρηστική όταν, παρά την απαίτηση περί καλής πίστεως, δημιουργεί εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών που απορρέουν από τη σύμβαση.

112 Στο πλαίσιο της εκτίμησης την οποία πρέπει να διενεργεί δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, το εθνικό δικαστήριο οφείλει να αξιολογήσει, λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των περιστάσεων της υπόθεσης, πρώτον, την ενδεχόμενη παράβαση της απαίτησης περί καλής πίστεως και, δεύτερον, την ύπαρξη ενδεχόμενης σημαντικής ανισορροπίας εις βάρος του καταναλωτή, κατά την έννοια της εν λόγω διάταξης [απόφαση της 13ης Ιουλίου 2023, Banco Santander (Παραπομπή σε επίσημο δείκτη), C-265/22, EU:C:2023:578, σκέψη 63 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

113 Αφενός, όσον αφορά το ζήτημα υπό ποιες συνθήκες δημιουργείται τέτοια ανισορροπία «παρά την απαίτηση καλής πίστης», λαμβανομένου υπόψη του γράμματος της δέκατης έκτης αιτιολογικής σκέψης της οδηγίας 93/13, ο εθνικός δικαστής οφείλει να εξακριβώσει αν ο επαγγελματίας, έχοντας συμβληθεί με έντιμο και δίκαιο τρόπο με τον καταναλωτή, μπορούσε ευλόγως να αναμένει ότι ο καταναλωτής θα δεχθεί μια τέτοια ρήτρα κατόπιν ατομικής διαπραγματεύσεως [αποφάσεις της 14ης Μαρτίου 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, σκέψη 69, και της 13ης Ιουλίου 2023, Banco Santander (Παραπομπή σε επίσημο δείκτη), C-265/22, EU:C:2023:578, σκέψη 64 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

114 Αφετέρου, προκειμένου να διαπιστωθεί αν μια ρήτρα δημιουργεί εις βάρος του καταναλωτή «σημαντική ανισορροπία» μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των μερών που απορρέουν από τη σύμβαση, πρέπει, ιδίως, να ληφθούν υπόψη οι εφαρμοστέοι κανόνες της εθνικής νομοθεσίας, εφόσον δεν υπάρχει σχετική συμφωνία των μερών, προκειμένου να εκτιμηθεί αν και κατά πόσον η σύμβαση περιάγει τον καταναλωτή σε δυσμενέστερη νομική θέση από εκείνη την οποία προβλέπουν οι κανόνες αυτοί [πρβλ. απόφαση της 13ης Ιουλίου 2023, Banco Santander (Παραπομπή σε επίσημο δείκτη), C-265/22, EU:C:2023:578, σκέψη 65 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

115 Κατ’ επέκταση, πρέπει, βάσει της νομολογίας αυτής, να γίνει δεκτό ότι, όταν, για ένα συγκεκριμένο είδος συμβάσεων, ένα στοιχείο της σύμβασης ρυθμίζεται εξαντλητικά από το νομοθετικό πλαίσιο, ο καταναλωτής δεν μπορεί, κατ’ αρχήν, να περιέλθει σε δυσμενή θέση όσον αφορά το εν λόγω στοιχείο, εφόσον αυτό καθορίζεται στη σύμβαση κατά τρόπο σύμφωνο προς τις επιταγές του νομοθετικού πλαισίου. Πράγματι, κατ’ αναλογία προς τη ratio legis του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13, ευλόγως τεκμαίρεται ότι, με το νομοθετικό αυτό πλαίσιο, ο νομοθέτης καθιέρωσε, όσον αφορά το συγκεκριμένο στοιχείο, ισορροπία μεταξύ του συνόλου των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε τέτοιου είδους συμβάσεις.

116 Εξάλλου, από τη σκέψη 74 της παρούσας απόφασης προκύπτει ότι είναι αδιάφορο αν ένα τέτοιο νομοθετικό πλαίσιο θεσπίζεται με κανόνες του εθνικού δικαίου ή με κανονισμό εκδοθέντα από τον νομοθέτη της Ένωσης.

117 Εν προκειμένω, υποστηρίζεται ότι η βαλλόμενη ρήτρα κυμαινόμενου επιτοκίου της επίμαχης στην κύρια δίκη δανειακής σύμβασης είναι καταχρηστική για τον λόγο ότι τα δεδομένα που χρησιμοποιούνται για τον καθορισμό των διαδοχικών τιμών του συμβατικού δείκτη αναφοράς συνίστανται κατ’ ουσίαν σε προσφορές τιμών στην οικεία διατραπεζική αγορά, αλλά δεν αντιστοιχούν σε πραγματικές συναλλαγές, και ότι τα δεδομένα αυτά παρέχονται στον διαχειριστή του δείκτη από ομάδα τραπεζών οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι ίδιες τον συγκεκριμένο δείκτη σε συμβάσεις που συνάπτουν με καταναλωτές.

118 Συναφώς, επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με το άρθρο 2 του κανονισμού 2016/1011, ο κανονισμός ρυθμίζει τόσο την παροχή δεικτών αναφοράς από τους διαχειριστές τους, όσο και την παροχή, από τους συνεισφέροντες, των δεδομένων που χρησιμοποιούνται ως βάση για τον καθορισμό τους, καθώς και τη χρήση των δεικτών.

119 Πρώτον, όσον αφορά την παροχή δεικτών αναφοράς, το άρθρο 27 του κανονισμού 2016/1011 προβλέπει ότι ο διαχειριστής υποχρεούται να δημοσιεύει δήλωση στην οποία εκτίθενται τα ουσιώδη χαρακτηριστικά του δείκτη, όπως υπενθυμίζεται στη σκέψη 99 της παρούσας απόφασης.

120 Εξάλλου, τα άρθρα 12 και 13 του κανονισμού 2016/1011 επιβάλλουν απαιτήσεις όσον αφορά τη σύσταση και τη διαφάνεια της μεθοδολογίας, η οποία πρέπει να καθιστά δυνατό τον ακριβή και αξιόπιστο προσδιορισμό του δείκτη αναφοράς.

121 Επιπλέον, τα άρθρα 4 έως 7 του κανονισμού επιβάλλουν συγκεκριμένες απαιτήσεις όσον αφορά τη διακυβέρνηση και τη σύγκρουση συμφερόντων, την εποπτεία όλων των πτυχών της παροχής δεικτών αναφοράς, την παρακολούθηση της συμμόρφωσης με τον κανονισμό 2016/1011 και την τήρηση της μεθοδολογίας.

122 Δεύτερον, όσον αφορά την παροχή δεδομένων εισόδου, πέραν των διατάξεων του άρθρου 27 του κανονισμού 2016/1011 σχετικά με τους κανόνες που διέπουν την άσκηση διακριτικής ευχέρειας από τους συνεισφέροντες καθώς και τις διαδικασίες χειρισμού των σφαλμάτων στα δεδομένα, περί των οποίων γίνεται λόγος στη σκέψη 119 της παρούσας απόφασης, ο κανονισμός επιβάλλει, με το άρθρο 11, απαιτήσεις όσον αφορά την αντιπροσωπευτικότητα, την ακεραιότητα, την ακρίβεια, τον έλεγχο και την επαλήθευση των δεδομένων και, με το άρθρο 14, την υποχρέωση των διαχειριστών να εφαρμόζουν αποτελεσματικούς ελέγχους, ιδίως όσον αφορά την ακεραιότητα των δεδομένων και τη συμπεριφορά των συνεισφερόντων, προκειμένου να εντοπίζουν και να καταγγέλλουν στην αρμόδια εθνική αρχή τυχόν παραποίηση ή απόπειρα παραποίησης.

123 Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 15 του κανονισμού 2016/1011, ο διαχειριστής δείκτη αναφοράς καταρτίζει, υπό τον έλεγχο της αρμόδιας εθνικής αρχής, κώδικα δεοντολογίας δεσμευτικό για τους συνεισφέροντες και διασφαλίζει τη συνεχή συμμόρφωσή τους με αυτόν. Ο κώδικας δεοντολογίας περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τις απαιτήσεις που είναι αναγκαίες για τη συμμόρφωση προς τα άρθρα 11 και 14 του κανονισμού, για την πληρότητα των δεδομένων εισόδου και για τους ελέγχους που πρέπει να διενεργεί κάθε συνεισφέρων όσον αφορά την παροχή των δεδομένων, ιδίως όσον αφορά την ακολουθητέα πολιτική για την άσκηση διακριτικής ευχέρειας κατά την παροχή των δεδομένων αυτών και τη διαχείριση συγκρούσεων συμφερόντων. Επιπλέον, το άρθρο 16 του κανονισμού επιβάλλει αυξημένες απαιτήσεις στους εποπτευόμενους συνεισφέροντες, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, σημείο 10, του κανονισμού, όσον αφορά τη σύγκρουση συμφερόντων, τη διακριτική ευχέρεια, την ακεραιότητα, την ακρίβεια και την αξιοπιστία των δεδομένων, καθώς και τους ελέγχους.

124 Υπογραμμίζεται επίσης ότι η τήρηση του συνόλου των απαιτήσεων που μνημονεύθηκαν στις σκέψεις 119 έως 123 της παρούσας απόφασης διασφαλίζεται μέσω ενός συστήματος a priori ελέγχου και εποπτείας, του οποίου η εφαρμογή ανατίθεται, ειδικότερα, στις αρμόδιες εθνικές αρχές, οι οποίες διαθέτουν, για την άσκηση των καθηκόντων τους, τις προβλεπόμενες στο άρθρο 41 του κανονισμού 2016/1011 ευρείες εξουσίες, καθώς και, δυνάμει του άρθρου 42, εξουσία επιβολής διοικητικών κυρώσεων σε περίπτωση παράβασης, μεταξύ άλλων, των άρθρων που μνημονεύονται στις ως άνω σκέψεις της παρούσας απόφασης ή σε περίπτωση άρνησης συνεργασίας ή συμμόρφωσης στο πλαίσιο έρευνας, επιθεώρησης ή αιτήματος των εν λόγω αρχών.

125 Επιπλέον, τα ενδιαφερόμενα μέρη μπορούν να κινήσουν τον μηχανισμό υποβολής καταγγελιών που προβλέπεται και καθορίζεται με το άρθρο 9 του κανονισμού 2016/1011, προκειμένου να αμφισβητήσουν, μεταξύ άλλων, την αντιπροσωπευτικότητα του καθορισμού δείκτη αναφοράς σε σχέση με την αγοραία αξία.

126 Τρίτον και τελευταίο, όσον αφορά τη χρήση δεικτών αναφοράς, το άρθρο 29 του κανονισμού 2016/1011 επιτρέπει ρητώς στις εποπτευόμενες οντότητες, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, σημείο 17, του κανονισμού, χωρίς να αποκλείει τους εποπτευόμενους συνεισφέροντες, κατά την έννοια του σημείου 10, του άρθρου 3, παράγραφος 1, να χρησιμοποιούν εντός της Ένωσης δείκτη αναφοράς ο οποίος παρέχεται από διαχειριστή εγκατεστημένο στην Ένωση και είναι εγγεγραμμένος στο μητρώο που τηρεί η ΕΑΚΑΑ. Επιπλέον, λαμβανομένης υπόψη της φύσης του δείκτη αναφοράς επιτοκίου κατά την έννοια του σημείου 22 του άρθρου 3, παράγραφος 1, ο δείκτης αυτός πρέπει κατ' ανάγκην να καθορίζεται βάσει δεδομένων που ανακοινώνονται από τράπεζες, οι οποίες μπορεί και αυτές να τους χρησιμοποιήσουν λαμβανομένης υπόψη της φύσης των δραστηριοτήτων τους.

127 Εξάλλου, υπό το πρίσμα των κανόνων που οφείλουν να τηρούν οι διαχειριστές δεικτών αναφοράς όσον αφορά την αξιοπιστία των δεικτών, καθώς και οι συνεισφέροντες, προκειμένου να διασφαλίζεται η ακεραιότητα των δεδομένων εισόδου και, γενικότερα, η αξιοπιστία της μέτρησης της οικονομικής πραγματικότητας για την οποία χρησιμοποιείται ο δείκτης, υπό την εποπτεία των αρμόδιων εθνικών αρχών, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι μια από τις συνεισφέρουσες τράπεζες είναι σε θέση να ασκήσει αφ' εαυτής καθοριστική επιρροή στην αξία ενός δείκτη αναφοράς επιτοκίου, ιδίως όταν πρόκειται για δείκτη σχετιζόμενο με εθνική αγορά.

128 Προκύπτει, συνεπώς, ότι ο κανονισμός 2016/1011 περιέχει ένα σύνολο διατάξεων που ρυθμίζουν αναλυτικά την παροχή δεικτών αναφοράς, την παροχή των δεδομένων βάσει των οποίων καθορίζονται οι δείκτες αυτοί, ιδίως όσον αφορά τη φύση των δεδομένων και την αξιοπιστία τους, καθώς και τη χρήση των δεικτών. Εξάλλου, από το προοίμιο και από διάφορες διατάξεις του κανονισμού, ιδίως δε από τις αιτιολογικές σκέψεις 1, 5, 6, 8, 17, 22 και 71, καθώς και από τα άρθρα 1, 9 και 13, καθώς και από τις διατάξεις του τίτλου IV, προκύπτει ότι η παρέμβαση του νομοθέτη της Ένωσης αποσκοπεί στη διασφάλιση ισορροπίας μεταξύ του γενικού συμφέροντος που συνδέεται με την ανάγκη να υπάρχουν τέτοιοι δείκτες, ιδίως για τη σύναψη χρηματοπιστωτικών συμβάσεων όπως οι συμβάσεις ενυπόθηκου δανείου, και του συμφέροντος των καταναλωτών να έχουν στη διάθεσή τους εγγυήσεις ως προς την ακεραιότητα και τη διαφάνεια των δεικτών, λαμβανομένων ιδίως υπόψη των κινδύνων σύγκρουσης συμφερόντων και παραποίησης, οι οποίοι ενδέχεται να επηρεάσουν την παροχή των δεικτών.

129 Κατά συνέπεια, αυτή καθεαυτήν η χρήση, σε σύμβαση ενυπόθηκου δανείου, δείκτη αναφοράς ο οποίος, κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης, μπορεί να θεωρηθεί σύμφωνος με τις απαιτήσεις του πλαισίου που θεσπίζει ο κανονισμός 2016/1011, ιδίως όσον αφορά τη μεθοδολογία του, δεν μπορεί, κατ' αρχήν, λαμβανομένου υπόψη του ελέγχου που προβλέπει ο κανονισμός, να δημιουργήσει σε βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των μερών, παρά το γεγονός ότι ο πιστωτικός φορέας είναι μία από τις τράπεζες που παρέχουν τα δεδομένα βάσει των οποίων ο διαχειριστής καθορίζει τις διαδοχικές τιμές του δείκτη.

130 Επομένως, υπό τις συνθήκες αυτές, ο πιστωτικός φορέας, πέραν των υποχρεώσεων παροχής πληροφοριών που υπέχει από την οδηγία 2014/17, δεν είναι υποχρεωμένος να ενημερώσει τον δανειολήπτη ότι, σύμφωνα με τη μεθοδολογία του συμβατικού δείκτη αναφοράς, ο δείκτης αυτός

μπορεί να καθοριστεί βάσει δεδομένων που αντιστοιχούν όχι σε πραγματικές συναλλαγές, αλλά σε προσφορές τιμών στην οικεία αγορά, ή ότι ο πιστωτικός φορέας είναι μία από τις τράπεζες που συμβάλλουν στον καθορισμό του δείκτη.

131 Όσον αφορά τη συνολική εκτίμηση της βαλλόμενης ρήτρας της επίμαχης στην υπόθεση της κύριας δίκης δανειακής σύμβασης, υπενθυμίζεται, επιπλέον, ότι, κατά την εκτίμηση του ενδεχόμενου καταχρηστικού χαρακτήρα ρήτρας υπολογισμού των τόκων σε σύμβαση πίστωσης, είναι σκόπιμο, μεταξύ άλλων, να συγκριθεί ο τρόπος υπολογισμού του συμβατικού επιτοκίου που προβλέπει η ρήτρα αυτή και το εντεύθεν πραγματικό ύψος του επιτοκίου με τους συνήθως επιλεγόμενους τρόπους υπολογισμού και το νόμιμο επιτόκιο καθώς και τα επιτόκια που ίσχυαν στην αγορά κατά την ημερομηνία σύναψης της οικείας δανειακής σύμβασης για δάνειο αντίστοιχο, όσον αφορά το ποσό και τη διάρκεια, με εκείνο της συγκεκριμένης δανειακής σύμβασης [πρβλ. απόφαση της 13ης Ιουλίου 2023, Banco Santander (Παραπομπή σε επίσημο δείκτη), C-265/22, EU:C:2023:578, σκέψη 65 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

132 Εν προκειμένω, οι εκτιμήσεις του αιτούντος δικαστηρίου όσον αφορά τη φύση και το ύψος των επιτοκίων στην αγορά ενυπόθηκων δανείων στην Πολωνία εν γένει, καθώς και το ύψος του δείκτη αναφοράς WIBOR 6M σε σχέση άλλους παρόμοιους δείκτες κατά τον χρόνο σύναψης της επίμαχης στην κύρια δίκη δανειακής σύμβασης, αποτελούν κρίσιμα στοιχεία στο πλαίσιο της συνολικής εκτίμησης της βαλλόμενης ρήτρας της δανειακής σύμβασης υπό το πρίσμα του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13.

133 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι, όταν ρήτρα σύμβασης ενυπόθηκου δανείου προβλέπει κυμαινόμενο επιτόκιο βασιζόμενο σε δείκτη αναφοράς, κατά την έννοια του κανονισμού 2016/1011, αφενός, η έλλειψη ενημέρωσης του καταναλωτή ως προς ορισμένες ιδιαιτερότητες του συμβατικού δείκτη αναφοράς, ήτοι ότι η μεθοδολογία του προβλέπει τη χρήση δεδομένων που δεν αντιστοιχούν κατ' ανάγκην σε πραγματικές συναλλαγές και ότι ο δανειστής είναι μία από τις τράπεζες που συμβάλλουν στον καθορισμό του δείκτη, και, αφετέρου, οι συγκεκριμένες ιδιαιτερότητες δεν αποτελούν αυτές καθεαυτές επαρκή στοιχεία ώστε η εν λόγω ρήτρα να χαρακτηριστεί ως καταχρηστική, υπό την προϋπόθεση ότι κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης ο δείκτης μπορούσε να θεωρηθεί σύμφωνος με τον κανονισμό.

Επί του τετάρτου ερωτήματος

134 Στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, το αιτούν δικαστήριο επισήμανε ότι δεν προτίθεται να ελέγξει την εκτίμηση της αρμόδιας εθνικής αρχής ότι ο δείκτης αναφοράς WIBOR είναι σύμφωνος με τον κανονισμό 2016/1011. Υπό τις συνθήκες αυτές, λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως που δόθηκε στο τρίτο ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο τέταρτο ερώτημα.

Επί των δικαστικών εξόδων

135 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) **Το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές,**

   έχει την έννοια ότι:

   δεν εμπίπτει στην προβλεπόμενη στη διάταξη αυτήν εξαίρεση ρήτρα σύμβασης ενυπόθηκου δανείου η οποία προβλέπει κυμαινόμενο επιτόκιο βασιζόμενο σε δείκτη αναφοράς, κατά την έννοια του κανονισμού (ΕΕ) 2016/1011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 8ης Ιουνίου 2016, σχετικά με τους δείκτες που χρησιμοποιούνται ως δείκτες αναφοράς σε χρηματοπιστωτικά μέσα και χρηματοπιστωτικές συμβάσεις ή για τη μέτρηση της απόδοσης επενδυτικών κεφαλαίων, και για την τροποποίηση των οδηγιών 2008/48/ΕΚ και 2014/17/ΕΕ και του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 596/2014, και σταθερό περιθώριο, σε περίπτωση που οι νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις που εφαρμόζονται σε μια τέτοια ρήτρα απλώς καθορίζουν ένα γενικό πλαίσιο για τον καθορισμό του επιτοκίου των συμβάσεων αυτών, αφήνοντας συγχρόνως στον επαγγελματία την ευχέρεια να καθορίσει τον συμβατικό δείκτη αναφοράς ή το σταθερό περιθώριο που μπορεί να προστεθεί στην τιμή του δείκτη.

2) **Το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13**

   έχει την έννοια ότι:

   όταν σύμβαση ενυπόθηκου δανείου για ακίνητο προοριζόμενο για κατοικία περιλαμβάνει ρήτρα κυμαινόμενου επιτοκίου βασιζόμενου σε δείκτη αναφοράς, κατά την έννοια του κανονισμού 2016/1011, η απαίτηση διαφάνειας που απορρέει από τη διάταξη αυτή δεν επιβάλλει στον πιστωτικό φορέα ειδικές υποχρεώσεις παροχής πληροφοριών όσον αφορά τη μεθοδολογία του δείκτη αναφοράς. Το ότι ο πιστωτικός φορέας έχει τηρήσει το σύνολο των υποχρεώσεων παροχής πληροφοριών που υπέχει από την οδηγία 2014/17/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Φεβρουαρίου 2014, σχετικά με τις συμβάσεις πίστωσης για καταναλωτές για ακίνητα που προορίζονται για κατοικία και την τροποποίηση των οδηγιών 2008/48/ΕΚ και 2013/36/ΕΕ και του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1093/2010, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 2016/1011, όσον αφορά μια τέτοια ρήτρα και παρέσχε συμπληρωματικές πληροφορίες χωρίς να κοινοποιήσει ενδείξεις που δημιουργούν παραπλανητική εικόνα του δείκτη αναφοράς αποτελεί στοιχείο που αποδεικνύει ότι ο πιστωτικός φορέας τήρησε την απαίτηση περί διαφάνειας όσον αφορά τη ρήτρα αυτήν.

3) **Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13**

   έχει την έννοια ότι:

   όταν ρήτρα σύμβασης ενυπόθηκου δανείου προβλέπει κυμαινόμενο επιτόκιο βασιζόμενο σε δείκτη αναφοράς, κατά την έννοια του κανονισμού 2016/1011, αφενός, η έλλειψη ενημέρωσης του καταναλωτή ως προς ορισμένες ιδιαιτερότητες του συμβατικού δείκτη αναφοράς, ήτοι ότι η μεθοδολογία του προβλέπει τη χρήση δεδομένων που δεν αντιστοιχούν κατ' ανάγκην σε πραγματικές συναλλαγές και ότι ο

δανειστής είναι μία από τις τράπεζες που συμβάλλουν στον καθορισμό του δείκτη, και, αφετέρου, οι συγκεκριμένες ιδιαιτερότητες δεν αποτελούν αυτές καθεαυτές επαρκή στοιχεία ώστε η εν λόγω ρήτρα να χαρακτηριστεί ως καταχρηστική, υπό την προϋπόθεση ότι κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης ο δείκτης μπορούσε να θεωρηθεί σύμφωνος με τον κανονισμό.

(υπογραφές)